

André Beaunier

POSLEDNÍ DEN

Archie Beatty

Poslední den

Poslední den

André Beaunier

POSLEDNÍ DEN

1937 Stará Říše na Moravě

Důstojnému pánu a příteli (spoludělníku)

P. JANU MALÉMU,

knězi Církve katolické, t. č. kooperatoru

v Suchdole-Jednově:

Většinou kněží u nás vůbec si nevšimají příznaků doby a žijí běžně se světem a podle světa, a s nimi běží většina stáda. Naše snahy jsou osamělé a Vy nemíníte opustiti zahradu, v níž jste našel potěšení již na studiích, podobaje se tak Simeonovi této roztomilé povídky, jenž i ve všeobecném zmatku nevzdává se naděje na lepší dny. Neboť kdo se cvičí v ranním vstávání s myšlenkou, že den před ním otevřený může býti poslední, nemusí se tolik zajímati o výpočty „posledního dne světa“.

Přijměte toto věnování jako sumární přání do všech dní budoucích, aby jejich cesty, rovné i kostrbaté, sběhly se všechny v úběžníku šťastné věčnosti.

VYDAVATELÉ.

Věřte mi, bratře Simeone; konec světa je to!

– Ale co vás vede; začátek jara je to!

A bratr Simeon, klášterní zahradník, ukázal rukou bíle a růžově rozkvetlou zahradu – jakoby jitrním rděním zjasněný sníh – bezlisté a jakoby obnažené stromy, zdobící se již svou radostností, vzduch žloutnoucí v prvním slunci. Ale převor, který oznamoval svému pokornému příteli konec světa, měl pro tuto neveselou novinu přesvědčivý důvod: vždyť to byl výsledek jeho výpočtů, jeho důmyslných úvah a soudil-li dobře, nacházel v tom útěchu, že se to vše skončí katastrofou; doktrináři bývají i v zoufalství obdařováni potěchou smělé pýchy. Zahradník naproti tomu pohlížel na jaro s takovou melancholickou něhou, jak k ní každou aspoň trochu pozornou duši svádí nejistota, v níž nás zanechává nevinná radost.

– Budiž! odpověděl převor, je to poslední jaro!

– Bůh nemiluje již svého díla? ptal se zahradník. Nelítostný převor odpověděl:

– Svět zhyne: tak je psáno v našich knihách.

– A já tomu poslušně věřím, odvětil zahradník. Ale naše knihy nepraví, kdy svět zhyne.

– Nabádají nás k tomu, abychom to předvídali. A převor rozebíral s přesvědčivou výmluvností verše Apokalypsy, z níž dovedně vyvodil tolik pravděpodobností, kolik je jich rozumáři třeba, aby byl svou věrou jist. Rozvinul jemné vlákno dohadů, z jejichž seskupení vzniká dojem přesností a hledal své důkazy ve spoustě podobenství. Jako Bůh stvořil svět v šesti dnech a sedmého po skončeném díle odpočíval, tak tisíceletí jsou dny světa...

– To souhlasím, řekl bratr Simeon.

Tak po šesti tisících let také svět po naplnění úmyslu božího skončí své pachtění, dospěje svého odpočinku...

– To, řekl bratr Simeon, bylo by jistě důstojno vůle, milující pořádek a krásnou souměrnost. Od stvoření světa uplynulo do příchodu Pána Našeho pět tisíc let; a hle, zakrátko uplyne tisící rok od narození Páně; a bude konec světa!...

– S podmínkou, řekl bratr Simeon, že tento rok je skutečně tisící po příchodu Pána Našeho.

– Jak! zvolal převor, snad o tom pochybujete? Bratr Simeon se usmál do své dlouhé brady. Převor si toho ani nevšiml: zahloubalť se do královských letopočtů a věků a snažil se sestaviti z nich celé to tisíciletí, jehož potřeboval, aby mohl pevně podložití své výpočty a předpovědi. Kdyby toho neměl, vybudoval celou svou soustavu o několika poschodích na nicotnosti klamné představy. Soustavy, jež jsou přece jen sestavami myšlenek nebo shodných s nimi slov, nemají valné váhy, ba neváží nic, takže stojí bez opory: skutečnost, jež by se podle nich vytvořila, sřítla by se a zůstala by z ní jen hromada směšných ssutin.

Převor, následován zdvořile zahradníkem, popošel několik kroků. A potom, s navyklou lehkostí všech duchovních připraviti se k modlitbě, poklekl. Ale ne aby se modlil; útlým a v písmě sběhlým prstem načrtl hbitě do písku číslice a spojoval je, jak toho potřebovala jeho rozohněná myšlenka. Zahradník pohlížel s bezstarostnou zvědavostí na ty značky domýšlivé přemítavosti, na

jejíž nejzazší hranici byl možná konec světa, a myslil na to, že přece ani přesnost odhadů ani chybný výpočet nijak nemohou změnit božského záměru, nazývaného osudem.

Najednou, jako by přistihl svou paměť při chybě, převor smazal jedno číslo, a právě když je chtěl nahradit jiným, zarazil se. Vstal a šel nahlédnouti do svých knih.

Zahradník ho nezdržel ani pohybem, ani slovem. A opět se usmál. Čekal chvíli, pohlížeje na ranní slunce jak září vzduchem a jiskří v rosách. Ptáččí pípání oživilo pěknou zahradu. Bratr Simeon vzal hrábě a dlouhým, rozhodným pohrábnutím vrátil písku, poskvrněnému chvíli bláhovými a domýšlivými symboly osudu, jeho půvab nevědomosti.

II

Bratr Simeon a převor byli přáteli již v mládí a podrželi také v tomto klášteře na březích Seiny starou důvěrnost, přes to, že jejich postavení bylo různé. Ostatně bratr Simeon býval kdysi také jiným člověkem; horlivě čítal filosofy a doved-

něji než kdo jiný uměl smířiti učení Aristotelo-
vo se zákonem Evangelia. Jeho mladá ctižádost
ho pokoušela rozluštití nezměrnou a úzkostlivě
přesnou alegorii vesmíru. Vztahoval na celý ves-
mír, co je řečeno o nebesích, že vypravují slávu
boží; domníval se, že sláva boží se stala myšlen-
kou Tvůrce: a bedlivě pátral v detailech stvo-
řeného díla po nadpřirozených záměrech. Pak,
protože byl stálým druhem knih a myšlenek, do-
spěl k tomu, že v myšlenkách viděl duši knih a
v knihách živoucí bytosti, jimiž se projevuje Bůh.
Tak by byli athenští a římsí pohané každému,
kdo by jim správně rozuměl, zvěstovateli Prav-
dy, jejími prvními mluvčími. Bratr Simeon se na-
učil latinsky, řecky, hebrejsky, přírodním zje-
vům, různým úkazům živlů, umění učených há-
dek a vědě víry. Ale jednoho dne, když mu bylo
třicet, si uvědomil, že ho jeho studium svádí k po-
tulkám od víry. Zkoumání, jemuž podroboval
všechno stvoření, ho odvracelo od Tvůrce, pro-
tože celá jeho zvědavost byla zaujata bohatou
a dojemnou krásou díla. Příliš dovedně zobra-
zený symbol upoutá náš pohled a odvrátí nás
od ztajeného v něm významu; zamilujeme si ob-

raz na újmu obsahu. A pak, myšlenky jsou žínky, jež nás lákají, svádějí, ovládají. A věčná myšlenková zábava konečně také unaví. Zkrátka bratr Simeon poznal hned v mládí toto znechucení, provázené neklidem, který žádá, aby člověk zanechal svých zkázonosných potěch a uchýlil se do prozíravé moudrosti.

Vyžádal si dovolení, aby nemusil býti učeným mnichem a budoucí slávou kláštera, nýbrž posledním služebníkem domu. Zřekl se vyumělkovaností rozumu a stal se pro svůj vnitřní klid prostým bratrem, pečujícím o květy, plody a zeleninu. V zimě mu svěřovali domácnost a hospodářství. Zametaje, stíraje prach nebo čistě do zlatova posvátné nádoby v kapli, snil o příštím jaru, o procitnutí zahrady. Vítával také poutníky a ukazoval jim svou milou mnišskou tvář, jež sama již dokazuje, že náboženství není ani mračivé ani mrzoutské.

A teď, když mu přešlo již sedmdesát let, vzpomínal na své podnikání rozumáře jen pro útěchu, že mu unikl a aby slavil své štěstí svobody. Poznává, že dogma nám ukládá něco málo k věření, osvobozuje nás od nekonečného hledání a dává

nám klid a mír. Zastává pečlivě svůj úkol a své nepatrné povinnosti, řídě se při tom horlivostí Marty a snivostí Marie, bratr Simeon se radoval, že i pak mu ještě zbývá dosti času, aby ustal od práce a podobal se dítěti, jež si hraje v zahradě pod dohledem laskavého Otce.

Převor zůstal, jak ho všichni znali, pracovitým mužem, strážcem regule; a tato láska k pravidlu ho vedla k lásce k chronologii. Hlavní jeho starostí bylo podržiti hodinám dne i noci dochvilnost svých mnichů i svou vlastní. Hlavním předmětem studia mu byla historie: shrnul ji do řady letopočtů nebo značek, jež vám brání zablouditi v čase, jako se na moři snadno ztratí lodi, neznají-li cest a přístavů. Tak se zmocnil minulosti; ale budoucnost se před ním rozkládala v nejzazších proroctvích jako oceán bez břehu a bez obzoru. A proto se soužil, aby stanovil přesně konec světa: děsná katastrofa ho místo hrůzy naplňovala jistotou. Vášnivě čekal na toto rozuzlení, číhal na ně, usilovně pátral, jak by nabyt bližšího jeho určení: neboť pak, až by zvládl náhody a tísnivé nejistoty, měl by v hrsti úplný časový přehled naší pouti na zemi.

Zvonek volal bratra Simeona do hovorny. Šel tam, zatím co naň volal také převor, ujišťuje ho přesvědčeně:

– Již není pochyby, bratře Simeone; rozuzlení je na blízku!

Ale bratr Simeon jako by neslyšel.

III

Návštěva byla jeho neter Michelle, dcera jeho bratra. Na svém dvacetiletém čele nesla korunu zlatých vlasů. V očích a po celé tváři se jí chvěla radostná naděje. Rty se posunuly a neodvážily se skončiti to smíchem. Podobala se jaru, když se tak nesměle hlásí. Řekla Simeonovi:

– Povídá se, že válka se chýlí ke konci; věříte tomu?

Bratr Simeon, který o tom nic nevěděl, odpověděl:

– Rád tomu věřím.

– A Saracénové prý prosí o milost?

– Kéž se polepší!

– A naši vojáci prý se vrátí?

– Zaslouží, aby byli dobře uvítáni!

- Vy jste to věděl, strýče Simeone?
- Ale ne! Ty první jsi mi přišla zvěstovat tu pěknou novinu, tak jako křepelka a vlaštovice věští jaro.

Nedbajíc milé pochvaly, Michelle nezdržela svého zklamání:

- Vy jste to nevěděl? zvolala. Ale to není přece pravda!

Ach! maličká, mnohé je pravda, a já o tom nemám tušení. To v náhradu za mnohé jiné, o čem jsem myslel, že to vím, a co vůbec nebylo pravda. Ale čím více stárnu, tím více zapomínám a z nevědomosti se dopouštím mohých omylů.

Michelle však nechtěla, aby její slova byla zamluvena; přerušila dobrákovy stesky:

- Ach! řekla; vy nevěříte, že vojna skončí!

V očích a v celé tváři se jí rozlil smutek.

- Ale ano! věřím, maličká! odvětil bratr Simeon.

- Věříte tomu, ale nic o tom nevíte!

- Věděti a věriti jsou dva druhy mínění, méně rozdílné než myslíš.

- Proč tedy věříte, že vojna skončí?

A stařec odpověděl s upřímností, plnou něhy:

- Protože ty's mně to řekla...

– Ale, já, já přece o tom nic nevím!

– A protože ty si to přeješ.

Málo scházelo a ani úcta by nebyla Michelle zabránila zlobiti se a všechnu tu srdečnou laskavost míti za výsměch.

– Nu dobře! řekl bratr Simeon, je-li ti tak třeba důvodů – ale to není rozumné! – řeknu ti je: aspoň jeden. Je-li dobrý, pak tě prosím, nehledej už jiných. A není-li, ty ostatní teprv ne. Ale tento je znamenitý! Válka musí skončit: neboť nic netrvá v tomto jepičím světě dlouho. Naše radosti nemají trvání, ani ty růže. A kdyby naše žalosti trvaly déle, byla by tím porušena harmonie světa.

– Trní a bodláčí, odtušila Michelle, trvají mnohem déle nežli růže.

Bratr Simeon se usmál úskalí své alegorie, ale přece byla vzata z krásného života zahradního, ze zaměstnáníčka, v němž byl mistrem.

– A, pokračovala Michelle, válka trvá již hrozně dlouho.

– Proto právě končí!

Bratr Simeon byl spokojen svou odpovědí; a aby Michellu povzbudil, zdůrazňoval:

– Vojna je už stará a skomírající! Tak stará a udřená, že budí lítost!

– To ne! Já jí vůbec nelituji!

Michelle se rozveselila. A bratr také, přece však řekl:

– Je to opět něco, co se navrhuje a zmírá...

– Něco ošklivého...

– Ano!... něco.

Ale Michellina radost nestrpěla býti zarmoucena.

– Až bude po vojně...

– Už brzy!

– Vráť se Jan; a bude svatba!

– Ty ho miluješ?

– Protože je krásný, široký v ramenech a útlý v pase.

– A on tě miluje?

– Však já také nejsem šereda.

– Ne Michelle, ty nejsi šereda. A už jdi. Je čas, abych pracoval: dnes ráno jsem mnoho času promarnil.

Bratr Simeon, vrací se do zahrady, přemýšlel o Michellině kráse tak, že se mu v mysli i na rtech – ale dbal, aby jich nevyslovil – vybavovala slova Šalomounovy písně, jediná slova roz-

koše, jež Církev schvaluje a v nichž jsou živě velebeny půvaby ženského těla. Nekalila však jasnosti dobrého starce: bavila ho prostě, aby-
chom tak řekli. A, ježto se připouští, že laskání
písně symbolisují vřelost svatosti, dal se stařík
potajmu do úvah o milé pomoci, jež poskytuje
hodným vůlím božské lásky úvod do lásek lid-
ských na této zemi, jež také je jen předsíní oné.

IV

Převor čekal na bratra Simeona v zahradě. Ale
Simeon litoval, sotvaže ho zahlédl, že se nevy-
hnul tomuto setkání. Nebyl rád, že mu byly při-
pomenuty opět ideologické spory, a nelíbilo se
mu, že mu byl předpovídán konec světa, právě
když Michelle očekávala návratu svého milého.
– Nyní, řekl převor, jsem si tím jist! A čekal,
že Simeon se bude snažiti všemi prostředky řeč-
nického umění ukázati slabiny jeho tvrzení. V ta-
kové debatě se vlastní mínění jen utuží, ovšem
nepodlehne-li: a toho se převor nebál: mělt své
sylogistické brnění pevně znýtováno. Ale Si-
meon zamítl pohybem hlavy jakýkoliv spor.

- Co tomu říkáte? ptal se převor.
- Neříkám nic... Nevím o tom nic...
- Převor ho přísným hlasem napomenul:
- Bratře Simeone, zpytujte se: máte zalíbení v pochybách!
- To mám, odvětil stařík, a dosti značné.
- Je to nebezpečné.
- Ne. Uzavřel jsem do pevných zdí své vyznání, složené z té hrstky božského učení; ale vně těchto zdí se s božským svolením též volně procházím. Pohrávám si s myšlenkami tím, že nečiním závěrů; a to Náš Pán nezakázal. Pán Náš vymezil bedlivě, ale jemně, naše povinné jistoty a ponechal našim dohadům všechno ostatní, veliký ráj, v němž kvete nejistota.
- Konec světa však není vašim dohadům vhod?
- Dnes ne.
- Bratr Simeon se usmíval.
- A proč?
- Náš Pán nežádá, abych si přál konce světa. Simeonův úsměv, který se zdál převorovi výsměškem, nepatřil však vůbec převorovi, nýbrž Simeonovi samému: zdálo se mu zajímavým, tak trochu směšným a zábavným, že odmítá konec

světa jen z toho důvodu, že drobná dívka, čekající na milence, by byla zklamána.

Celý den se v zahradě bavil hravostí myšlenek, jež těkaly od melancholie k veselosti. V rozpuku jara vytvářely staré stromy, bezlisté dosud, obrázky, v němž se spojovala nevinnost s prostotou. Přes žlutavé odstíny, vyvolané místy ve vzduchu slunečními záblesky, choulil se ve stinných koutech stále ještě chlad zimy a větříkem z nich vyháněn pronikal kůží. Bílé květy v zahradě byly jako ze sněhu. A zdálo se, že první jaro světa se patrně před svým zrozením chvělo bázní.

– První jaro světa, nebo poslední? ptal se bratr Simeon; a dodal: každé jaro je první díky zapomenutí. Bůh nás stejně jako zemi a stromy obdařil trochou lehkovážné zapomnětlivosti, aby se nám jaro každoročně zdálo novým.

Na haluzích a větévkách byly drobné, sotva viditelné pupeny, ale přece takové, že žádný zahradník v nich neopomene postřehovati nebo aspoň tušiti rozlévání se mízy. Simeon říkal své zahradě:

– Ty nevěříš v konec světa; a převor, kdyby mu napadlo mluvit k tobě, by tě nepřesvědčil. Máš

pravdu. Pracuj, zahrado, pracuj a doufej ve své nejistotě jaro!

Ale u sebe řekl si Simeon: – Zahrady jsou lehkověrné, a stejně jako netuší konce světa, netuší ani kroup, ani nečas. I nejmenší květ dozrává jejich prací v plod; pěstujte s touž péčí květy, jež se rozvinou, i květy, jež zvadnou na stromě nebo padnou k zemi, aby byly rozšlapány.

Simeon od té chvíle napodoboval svou zahradu, jež pracovala možná jen pro příští zkázu, a až do večera, a stále stejně i dnů příštích, klestil větévky, rovnal křivé pně, utvářel je v půvabné tvary a měřil jejich plnost na přímosti jejich vzrůstu.

Mínil, že stromy hodlají žítí a z toho vyvozoval znamení proti neblahým proroctvím.

– Anebo snad je třeba domýšleti se, že se Bůh rozhodl překvapiti nás? Zloděj duší, chce nám je odníti znenadání? To je možné. Ale nerušme záměru božského; to jest, vstupme do božské mnohotvárnosti a nechme si ukrásti své duše, tak nepatrné ve veliké ruce boží.

Zkrátka, bratr Simeon, který svou zahradu miloval vždy, zamiloval si ji ještě víc a takovým způsobem, jak si toho vynucuje ohrožené štěstí.

Hned v první budově kláštera byly nedaleko hlavního vchodu dvě rozlehlé síně pro poutníky, jedna zařízená jako jídelna, druhá jako noco-lehárna. Bratr Simeon si vzal na starost vítati je. Konal toto milosrdné dílo velkodušně a nalézal v něm i potěchu. Protože žil od mladosti vzdálen světa, otvírala mu vyprávění těchto lidí, přicházejících po proputování cizích zemí a protrpění mnohých dobrodružství z takových dálek, široké okno, z něhož rád se vykláněl.

Střežil se ostatně důvěřovati jim bezmezně a bez váhání rozlišoval pravdomluvnost od prášilství. Vymyšlené příběhy ho neurážely a připouštěl, že potulní lidé rádi, podle zvyku básníků, své skromnější vypravování zkrášlují. Nevyvracel jim nic, protože by je nerad uváděl do rozpaků a nerad by se také zbavoval jejich živé obraznosti. A pak, nejsa vůbec zpraven o světě a navyknuv si žíti v úzkém rozhledu kláštera, nevěřil tento poustevník tak jako tak příliš ve skutečnost neznámého mu prostoru. Naslouchal vyprávění o něm jako o čemsi trochu nejistém, co lze

libovolně posuzovati. Ale zpozoroval, že vyprávění poutníků zvažněla a nějak zděšeně se zbarvila.

V opatství Pannen, ve městě Orléansu, plakal kamenný Kristus na hlavním průčelí bez přestání; viděli, jak se mu řinou slzy dlouhé od očí až k lícím...

„A, jako plakal Ježíš nad blízkou zkázou Jerusléma, nepláče-li tentokráte nad podobnou pohromou Orléansu?“

V Toursu, když hlídky otevřely bránu hlavního kostela k ranním pobožnostem, vběhl tam vlk, uchopil provaz visící u zvonce a zazvonil: nedlouho po tomto poplašném zvonění oheň se vzňal v kostele, z něhož nezůstal kámen na kameni.

V Itálii byl mor a Vesuv chrlil plameny, jež šlehaly jako jazyky až k mračnům. V Gaulské zemi umírali v děsném počtu nejvznešenější šlechtici a nejnábožnější duchovní hodnostáři.

Simeon si říkal, že takové události, třebaže žalostné, nebyly ničím novým; že nejvznešenější šlechtici a nejzbožnější hodnostáři jsou stejně smrtelní jako prostí lidé a chudí mniši; že nebeský oheň neušetří ani nejdůkladněji stavěných chrámů a že

je to dobře známo, i když se neví, proč to Bůh dopouští; že konečně, plakal-li Kristus, není žádné pochyby, že ho k tomu nutí jeho bezmezná láska k lidskému rodu. Říkal si také, že vše to, čemu bylo možno věřit bez obav, přece není slovem evangelia nebo událostí, již by byl zřel vlastníma očima.

Jednoho dne přišel nějaký Provençalec, který se chlubil, že došel, přes Hellespont a Marmarské moře až do země nevěřících Turků; a syn Císaře v Cařihradě že se šíleně zamiloval do přízraku, který nazýval královnou ze Sáby. Vsunul na prst tohoto neviditelného stínu – nebo viditelného jen jemu samému – snubní prsten: A prsten zůstal jakoby zavěšen ve vzduchu, ve výši ruky.

Nějaký Norman nechtěl tomuto zázraku uvěřiti; a bratr Simeon s ním nesouhlasil, že odporuje počestnému člověku, který, přicházeje z daleka, není přece nucen podříditi svou obrazotvornost nebo – možná – svou vzpomínku zvyklostem našich krajů. Dostal také strach, aby se proto neroznítla Provençalcova prudkost. Ale právě naopak, Provençalec zdvojnásobil svou horlivost, zmnohanásobil svá vyprávění a nahromadil tolik zá-

zraků, že královna ze Sáby se v nich ztratila. V zemi lybijské vrhla jalovice leoparda...

„Běžte se tam podívat!“ zvolal Norman.

„Vezmu tě tam s sebou!“ odtušil Provençalec.

V Bohémii rozprávělo nějaké novorozeně, porostlé šedivými chlupy, tak nestoudné řeči, že by se začervenal i ostřílený voják.

„No řekni něco, začervenám-li se!“ skočil mu do řeči Norman.

Simeon se takové zkoušky zřejmě bál. Provençalec ho uklidnil mžiknutím oka a odvětil Normanovi:

„Zlomyslníku! vždyť neznáš bohémské řeči!“

Ospalost ztišila revnivost chlubilství a nedůvěřivosti. Ale když odešli Provençalec s Normanem spat, zůstal Simeonovi společníkem milý stařec, dosud mlčevší, a vyprávěl mu, že přichází z Itálie, kam putoval, když byl nashromáždil obchodem jmění, navštívit kostely vzkřísivšího se křesťanství. Viděl římské kněžstvo ve stavu zvláštní rozmařilosti, jež překvapovala prostý lid a dráždila jej.

„To je mrzuté, řekl bratr Simeon. Ale je nutno povážiti, že Církev, překonávajíc tak kruté ne-

snáze a příkoří svých dítek, dosvědčuje jen svou nezničitelnost.”

„Zajisté! řekl kupec. Toť názor, jaký je záhodno šířiti mezi věřícími a tajiti před kněžstvem, které by ho, bojím se, zneužívalo. Ale v Ravenně žije gramatik jménem Vilgard, člověk velice učený a znalý knih dvanácti jazyků, a ten je v noci vyrušován démony. Zjevují se mu úskočně v podobě Virgila, Horace a Juvenala, doporučují mu moudrost pohanů dávající jí podvodně plášť křesťanský: přesvědčili ho, aby věřil lžím básníků jako authentickým prorokům a předchůdcům Kristovým.”

Vzpomínka na studie, jež ho kdysi sváděly a představa nebezpečí, jemuž z milosti Boží unikl, dojaly Simeona divným a zároveň milým i trapným vzrušením. Zašeptal:

„*Et ne nos inducas in tentationem!*”

A při tom slově *pokoušení* zazdálo se mu bezpečí, k němuž dospěl, velmi šťastným, třebaže mu lichotila také zvláštním způsobem lítost pro myšlenkové rozkoše, jichž se zřekl.

Kupec pokračoval:

„Ostatně sv. Jan předpověděl všechna tato zla

v prorocství, v němž prohlašuje, že Satan bude po tisíci letech puštěn s řetězu.”

„Dej mocný Bůh, aby válka skončila před světem; neboť jinak by tolik vroucí lásky Michelliny bylo nadarmo!”

VI

Nastal příchod poutníků, kteří šli do Léridy v Katalánsku. Přicházeli z Bretaně, z Flander, z Alsaska. Od místa k místu se jejich houfec zvětšoval; bylo jich čtyřicet, a během cesty, jdoucí královstvím, měli býti rozhojnění jinými věřícími, takže pak utvoří krásný průvod zbožné myšlenky, která je vedla. Velmi nerovný věkem i stavem, povahou i duchem, jedni z bohatých měšťanů, druzí z chudých ubožáků, žebráci mezi šlechtici, vzdělání mezi nevědomými, všichni byli znavení a smutní. Nechtě přicházeli z Alsaska nebo z Bretaně nebo z Flander, všichni vyprávěli o bolesti království.

Všude zřeli bídu a hlad. Deště, trvající celé dlouhé měsíce, učinily bahniště ze země Flanderské. Rozvodnění řek přinutilo místy obyvatele, aby

opustili svá obydlí a utekli se na výšiny. Co dělat v zemi rovné jako dlaň? Domnívali se, že je to potopa a prchali zděšeně na bědných lodicích a na vorech, bez cíle k náhodě. Bohatý kupec jeden z Brug vystavěl, napodobuje Noe, Archu, do níž se uchýlil s rodinou, se zvířecími párky a s živobytím všeho druhu. Nešťastní jeho sousedi se pokoušeli vedrati se do jeho plovoucího domu: odehnal je a měl své zaprodané služebníky, jichž úkolem bylo bít se a převraceti chatrné lodice...

„Neboť není již milosrdenství na tomto světě!“ Bretanští sedláci nechtěli již pracovati. Pole ležela již dvě léta úhorem a louky byly porostlé matonohou, z níž dobytek hyne. Nebylo již obilí a vůbec potravy jakéhokoli druhu. Lidé mřeli vysílením, protivilo-li se jim živiti se masem nečistým. Na některých místech vykopávali za nocí mrtvoly a pojídali je. Bylo nutno hlídati děti: tuláci je lákali do samot, nabízejíce jim vejce nebo jablko, zabíjeli je a jedli...

„Neboť není již ani ošklivosti, protože není citu.“ V Alsasku bujela nejztřeštěnější kacírstva v lidu tak jako jílek na lukách v Bretaňsku. Hloubalové a roznašeči nesmyslností rozšiřovali mnohé zko-

molené výklady Evangelia, a ježto víme, že utrpení je odplatou našich hříchů, šířili jen utrpení; z fanatiků se stávali zločinci, kteří slídili na křižovatkách po chodcích, přepadávali je a pak je trýznili, aby je spasili. Předstírali, že obětují spásu svého bližního svou vlastní spásu hnusnou oddaností. Obludní svatí, jejichž téměř ďábelské odpírání si šířilo krajem a okolím měst hrůzu!

Stařec dodal temným hlasem: „Právě tak se mělo splniti proroctví Páně ve sv. Matoušovi: *Tehdy budou i vyvolení svedeni.*”

Jiný ještě připojil:

„Bůh nás trestá. Ale znakem zlořečených časů je, že v pohromách již nevidíte trpělivosti. Lidé se již nesklánějí pod pěstí, jež do nich buší; nepřijímají již s tou vzácnou zkroušeností trestu, který si vysloužili za celá staletí, a místo aby vzepjali ruce a modlitby k soudci, bloudí vzbouřením. Tak se mělo naplniti toto slovo Isajášovo: *A národ se neobrátí k tomu, který jej trestal.*”

Jiný stařec konečně dodal:

„Pravda Ježíše Krista se z duší ztrácí. Duše zapomínají, že Evangelium ohlásilo všechny bludy, a vracejí se k pohanství. Zbožšťuje se příroda a ne-

rozeznává se již tvůrce od svého díla. Zanedbává se upozornění našich duchovních otců: *Střežte se kouzel a lstivosti démonů, kteří dovedou s úžasnou obratností bráti na sebe všemožné klamné podoby a kteří se nejraději skrývají ve stromech a ve studánkách.*”

Citování Písma a Otců přicházelo po každé z těchto řečí jako mravní naučení na konci bajek, nebo jako refrény na konci písní, nebo jako poplašné zvonění, nebo jako sténání nemocného, a to stále, aby bylo zvěstováno naplnění nejvýznamnějších předpovědí. Poutníci, předráždění vzrušením, jež se zmocnilo jejich únavy a žalu po tomto proroctví, mluvili celé večery zmatečně jenom o tom. Jejich slova byla samé nářky, v nichž se bratr Simeon jen velmi málo vyznal. Přece však z nich pochopil: „Dojdeme do Kataloňska před koncem světa?” Ráno, hned před svítáním, odešli, aby předstihli osud, který pospíchal. Tak se prchá před bouří, když vítr žene černé mraky rychlým tempem. A bratr Simeon říkal sám sobě: „Jen aby Jan nezapomněl spěchati také tak, když Saracéni, kteří nad to jsou také vinni vesmírnou pohromou, jsou poraženi.”

Po odchodu poutníků uvažoval bratr Simeon o jejich řečích, o jejich svědectvích a o závěru tolika výkladů, jež všechny ústily v témž bodě. Žádná z popisovaných událostí se mu nezdála nezvratnou ani tak pevnou, aby snesla tíhu rozumového usuzování, rozrůstajícího se jako křehké stonky, jež příliš těžký květ prohne nebo zlomí. Ale spojeny navzájem měly význam větší; a divil se tomu řka sobě:

„Spojení všeho, co nemá významu, nemá také významu, stejně jako je jisto, že ze záporných předpokladů lze vyvoditi zase jen zápor.“

Zkoumání dobrodružné dialektiky ho nebavilo. Celkem vzato, nezajímal ho ani den a hodina konce světa tak, aby si tím lámal hlavu: jestliže Bůh nestanovil dne ani hodiny, nebo jestliže je sice stanovil, ale aniž by nám to zjevil, ušetřme si pátrání po tom.

Bratr Simeon by bez okolků prodloužil svůj pobyt zde na zemi, kdyby to Bůh dovolil. Při této možnosti, že nadejde konec světa, zmocňovala se ho jemná lítost, představil-li si, že toto jaro má

býti posledním, jehož krása ho má potěšiti a jež by mohlo v tomto krásném koutě země užiti jeho něžné péče. Ale což! vždyť půjde, duše bedlivá a dovedná, pracovati na zahrady věčné.

Všechnu svou zmatenost přenášel s lehounkým a něžným přátelstvím na lásku Michelle a vojáka, jehož očekávala.

Převor řekl bratru Simeonovi:

„Nyní jsem spočetl dny; za tři týdny o svatém pátku bude poslední den. Oznámím to lidu!”

„Jen je nechte v klidu!“ radil bratr Simeon.

Převor se durdil:

„Bojíte se, že je pobouřím? Bojte se spíše, bratře Simeone, abyste nepropadl změkčilosti Epikurejců.”

„Jestliže Bůh má soucit se svým lidem, byl byste vy nelítostnějším?”

„Je řečeno v našich modlitbách: *A morte subitanea libera nos, Domine*. Nebezpečí náhlé smrti je nejohrožnější; a ochráním-li před ní svět, učiním snad zlé?”

Bratr Simeon odpověděl:

„Ale je řečeno podle svatého Lukáše: *Budou znamení na slunci, na měsíci a na hvězdách!*”

A bratr Simeon pozdvihl oči, aby dosvědčil, že se dosud na jasném nebi nezjevilo znamení žádného.

V témž okamžiku spatřil převor i on veliký bílý a černý oblak, letící od půlnoci rychleji než okřídlené koně a zachvacující kvapem modrou průzračnost nebes. Za chvíli vyplnil celý obzor. Větrná smršť se přihnala v prudkém krupobití a zkosila celou zahradu. Bratr Simeon se ani nehnul, jen bouře jím zmítala; přece však se potácel jako jeho ubohé přátelské stromy: padl na zem. Klečel, ruce na zemi, nepokoušeje se ani o boj ani o odpor. Ale, zvednuv trochu hlavu, spatřil, jak větrný vír unáší se všech stromů všechny bílé nebo červené květy, vyrvané jako budou jednou duše z našich těl. Jedny letěly v hustých chomáčích; jiné, ve výši, kde prudkost vichru ochaňovala, poletovaly volněji a padaly pak do bláta jako mrtví motýli. Nový nápor uraganu vyvrátil stromy a sklátil je na nalámané větve. Déšť vyryl v půdě dolíky, strhal kresby záhonů a změnil v hnusnou změť zahradu, která před chvílí ještě byla upravena k obrazu ušlechtilé dovednosti. Když se bouře ztišila, pokusil se bratr Simeon

vstáti; bylo to velmi namahavé, ne pro ruce, ani pro nohy, jež dosud poslouchaly jeho energické vůle, ale pro jeho zarmoucenou myšlenku, jež ho ztěžší udržovala na nohou. A vůbec nač vstávat?... Přece však se postavil a obhlížel lépe než před tím zpustošení zahrady, stromů i záhonů, zkázu, v níž celý rok ztrácel svou naději. Zaplakal, a na tváři, v staré vousaté bradě, splývaly slzy s deštěm. Převor k němu přikročil a řekl:

„Bratře Simeone, na nebi byla znamení!“
Bratr Simeon, aniž slůvkem odpověděl, svolil nepřítí se již o to, jak dlouho ještě bude svět. Patřil na svou zdeptanou zahradu: co mu záleželo na vesmíru? Nemyslíl již ani na Michelle ani na vojáka, který porážel bez milosti Saracény, aby potom teprve přijal pozemskou odplatu od své Michelle.

VIII

Večer divoce hřmělo, ačkoliv nebylo mraků: nebe bylo úplně čisté; burácení hromu se proto podobalo hlasu nadpřirozenému, nesrozumitelnému a hrozivému.

K půlnoci bylo viděti jednu z nejzářivějších hvězd, jak se roztančila, jako by byla zachvácená šílenstvím. Vzpomínalo se na Salome, jejíž tanec předcházel smrti Jana Křtitele; a učenci, zkušení ve výkladu analogií, jimiž náhoda projevuje své záměry, říkali, že tanec nebeské Salome ohlašuje konec světa hmotného, který nám přisuzuje křestní voda s nadějí na věčnost duchovní.

Když hvězda dotančila, zmizela. A marně ji hledali na obloze. Snílkové, zvyklí vídati ji tam, se smutněli; astrologové prohlásili, že byla porušena hospodárnost vesmíru.

Druhého dne zakryla tma, černější než tvář Etiopijců, slunce a zatemnila je. Přišla, a žádný ji neviděl se blížit; zastavila se, takže byla zřejma její vůle nebo vůle toho, jenž ji řídil; pak zmizela, aniž by kdo zvěděl, který Josue, nový ovladaťel slunce, ji přivedl a zase odvedl. Za tohoto zvláštního zjevu se zbarvily všechny přirozené i rukou lidskou vyrobené předměty šafránovou barvou; a tváře živé průsvitnou a smrtelnou bledostí.

Noc byla hned na svém počátku ve znamení jiného zlověstného znaku. Kometa zalila svým

ohněm část nebes. Dobří lidé na ni hleděli zprvu s radostí; bylať krásná, byla zajímavá jako oheň zavěšený ve vzdušných nebeských klenbách. Obavy některých diváků byly odměněny salvou vtipů, jimiž se nejsmělejší diváci bavili. Stalo se také, že zkušenější starci varovali nechápavce, aby nebyli beze strachu, protože komety byly vždy špatnými věštcí. Posledně, když zazářila kometa z nočních dálek, vzplanula hora Sv. Michala na moři jako ohniště; před tím sešlel Císař Německý; před tím byl z Říma vyhnán Papež. A co se dalo očekávati tentokrát? Moudří toho neříkali. Ale návrat komety každé noci znavil konečně zvědavost, omrzel lid a nepříjemně ho znepokojil.

Bratr Simeon neměl v klášteře již ani nálady ani odvahy. Konvrši, kteří mu v zahradě pomáhali, se ho marně ptali na pokyny: sotva jim odpověděl, a jeho málomluvnost již nesvědčila o jeho vzácném umění, ba ani o zájmu. Nechtěl již viděti ani ovocnářské ani zelinářské zahrady, ani zpusťovaných rostlin ani orvaných stromů; ta práce se mu zdála nezdolnou a zbytečnou, takže raději ani prstem nehnul. Smutně se zamýšlel, a

ani modlitba ho nevzrušovala tím zápalem, jenž by zasluhoval jména zbožnosti.

Převor ho navštívil a burcoval ho srdečnými a pak také drsnými výčitkami. Bratr Simeon odporoval takovému nadšení jen naprostou, poddajnou slabostí. Ale převor byl ve své přílišné horlivosti zuřivý radostí, strašnou a směšnou zároveň. Ah! jak málo záleželo na hrůze katastrofy, v níž by byl pohlcen celý svět, v očích tohoto muže, který tušil, že jeho výpočty a předpovědi jsou správné! Opojná hrdost ze smrti vesmíru nás vede k oběti: převor souhlasil se svou smrtí. Tento nepatrný převor nevelikého kláštera, zastrčeného v čarovném zákoutí, se považoval za řidiče osudu, protože vytušil shodu událostí a myšlenky, již hájil.

Taková zpupnost a nad to ještě jakási zuřivost urážely bratra Simeona, bolestně se dotýkaly jeho trpělivé pokory. Byl tím probuzen ze své zadumanosti a výbojným hlasem, jehož nikdy neužíval, řekl: „Co vám udělal tento svět?“

Převor zaražen, neodpovídal...

„Tento ubohý svět, který tak nelítostně odsuzujete k zániku?“

„Tento ubohý svět, bratře Simeone, na kterém vy tak lpíte, není než hřích. To odpyká: je tak řečeno!”

„Je tak řečeno: neopakujte toho.”

Převor se ptal bratra Simeona:

„Máte soucit se světem?”

„Ano,” odpověděl bratr Simeon.

„Máte tedy soucit s hříchem,” opáčil převor, který, dokázav si, že svět a hřích jsou pojmy shodné, užíval nyní vůči svému odpůrci jednostranné logiky.

„Kdybych měl soucit s hříšníkem, odpověděl bratr Simeon, následoval bych příkladu božského.”

„Čas trpělivosti prošel! pokračoval převor. Nadchází den zloby a pomsty a svět bude obrácen v prach. Vím to a prorokuji to. Je třeba, aby proctví vyniklo!”

A horlil tak dále.

Bratr Simeon, znechucen nasloucháním, řekl:

„Dejte si pozor. Je psáno, že až se přiblíží dny poslední, přijdou falešní proroci, kteří budou předchůdci Antikrista a jeho šalebnosti.”

Převor odešel, velice nespokojen.

Všichni mniši v klášteře věděli, že převor se domyslí brzkého konce světa. Přijali tuto zprávu různě, jedni radostně, jiní s lítostí; mnozí z nich si nebyli tak jisti, aby tomu důvěřovali.

Jednoho dne vstoupil bratr Simeon z nudy do bibliotéky. Bylo to už dávno, co tam chodíval. Vešel tam jen tak, bez jakékoli zvědavosti.

Převor určil do knihovny jednoho mnicha, z těch nejnevědomějších, z těch, kteří nejlépe uchovávají před vlivy prostotu svého ducha; ale byl výborný písař. Psal pěkně na velinovém papíře latinská a řecká písmenka, aniž by se snažil chápati jejich smyslu. Opisoval se stejnou horlivostí knihy svaté nebo světské; kreslil jemně značky, jejichž význam mu nadobro unikal. Zdálo se, že ho určila prozřetelnost k této práci, při níž dovednost ruky neohrožovala nijak jeho čistoty myšlení. Kláštery se tehdy staly útočišti lidské myšlenky ve všech těch bédách, jež křesťanstvu působili barbaři. Uchránily mezi knihami svatého Zjevení, mezi komentáři Evangelia a zbožnými glossáři také Starověk, vše, co přežilo nepřítel

staletí, nářky Jeremiášovy nad neštěstím Judeje vedle pláčů Tibulových nad nevěrností přítelkyně. Bratr Jerome opisoval již léta vše, co mu opsati dali, knihy, jež klášter měl, takže nemusilo býti takových obav před nebezpečím ztráty nebo neodvratným opotřebením listů nebo před vyblednutím inkoustu; opisoval také knihy, jež klášteru byly na krátko k opsání půjčeny jinými řády.

Bratr Simeon spatřil, že bratr Jeroným pláče, a tázal se ho:

„Co vás trápí?“

Bratr Jeroným odpověděl:

„Vše to, co bude stráveno ohněm nebeským.“

Nepatrným a vzrušeným pohybem ruky ukázal bratr Jerome na krásně poskládané řady knih. A rozplakal se, čemuž se bratr Simeon usmál, ale tak, že bratr Jeroným nemohl viděti v jeho úsměvu nic posměšného.

Bratr Simeon chodil křížem krážem a bratr Jerome se nedal utěšiti. Simeon přistoupil ke stolu, nad nímž se obyčejně skláněl dobrý opisovač, a spatřil na začaté stránce dosti libertinskou báseň Catullovu, nedokončenu:

Da mihi basia mille, deinde...

zašeptal:

Deinde centum...

A jeho paměť pokračovala v řetězci lichotivých slov, když tu spatřil napsáno rozechvělou rukou zoufalé slovo *Finis*, značící, že bratr Jeroným očekával konec světa před dokončením básně.

Otevřeným oknem zřel svou zahradu, kterou opustil tak, jako bratr Jerome svou báseň.

Tu se přiblížil k bratru Jeromovi a řekl mu:

„My jsme lenoši, bratře Jerome!”

Bratr Jeroným odpověděl:

„Nebude již nikoho, kdo by jedl vaše ovoce nebo zeleninu, ani kdo by nosil do kaple květiny, jež jste vypěstil; a nikoho, kdo by četl tyto knihy. Je mi velice líto mého díla i vašeho.”

„Mé, řekl bratr Simeon, bylo jen od roku k roku. Vaše se táhlo od počátku lidského snění až do dnešního dne: prošlo bez zastávky všemi stáletími.”

Větší význam, který tím chtěl bratr Simeon přiznati dílu bratra knihovníka, dodal bratru Jeromovi trochu hrdosti a ta ho vzpružila. Vida to, měl bratr Simeon pocit, že dobře činí. Vzal jed-

nu knihu, byl to Vergil, a vybral v ní čtvrtou eklogu, kde je světu přislíben, slovy zastřenými pohanskou poesií, příchod Našeho Pána.

„Slyšte mne, bratře Jerome, řekl. Je třeba, aby tato božská báseň, v níž tak pěkně si hledá průchodu pravda, byla ještě jednou čtena.”

„Nerozumím latinsky,” přiznal se bratr Jerom.

„Porozumíte aspoň vzruchu, který hlasem Vergilovým vzbudila jednoho dne tato pravda; a bude se vám zdát, že vidíte bílou a růžovou záři jitřenky, přicházející z Orientu, jak zlatí v Římě špičky památníků.”

Přečetl celou eklogu a jeho radost se obrazy v jeho tváři. Připojil trochu vlastních úvah k místům, jež se zdají naplněna jasnovidností, a místům, kde se báseň jeví pohanskou, věnoval svou shovívavou blahovolnost. Bratr Jerom mu naslouchal, spokojen, že vidí, jak píle jeho prstů vytvořila tak krásné věci.

Když dočetl, bratr Simeon řekl:

„Je to půvabné; a blud se tu slévá s pravdou nej-půvabnějším způsobem. Stálo mne to mnohdy hodně sebezapírání, abych na záhonech vytrhal krásná stébla plevelů!”

Vložil Vergila opět do řádky a pokračoval, ukazuje na celou přihrádku knih nejružnějšího druhu:

„Je tu mnoho bludu, smíseného s trochou pravdy.“

„Mnoho bludu?“ ptal se bratr Jeroným, poněkud znepokojen.

„Ale ovšem! Nebylo by tolik knih, bratře Jerome, kdyby všechny obsahovaly jenom pravdu. Úhrn pravdy by se dal říci několika málo slovy. Jsou to jen nádvoří a cestičky k pravdě, které konají nekonečnou, klikatou cestu, o níž nás musí zpravovati odvážní nebo bezstarostní badatelé. Bratře Jerome, nepohrdejme bludem: zdržuje se u bran pravdy; našel by ji, kdyby měl čas, k vyzkoušení všech cestiček, jedné po druhé; a kdyby to bylo jen náhodou, dospěje jí ve chvíli nejnečekanější. Když jsem ve své mladosti čítal všechny ty knihy, zdávalo se mi mnohdy, že pravda vyhlížela ze své skrýšky zvědavým nebo soucítícím okem za zbloudilci, že sledovala jejich soužení, že je chtěla varovati, že litovala jejich zaslepenosti, milovala jejich radost z hledání, jejich vytrvalost, a že byla při jejich přiblížení se nebo

vzdalování plna přátelského zmatku. Není pochyby, že mnozí z těch nadšených tuláků přivedli jednoho dne a nevědomky své kroky až blízko k ní: ale nevěděli toho a vrátili se k bludu. Pravda se chystala říci jim: Zde jsem!, a oni již byli jinde.”

Bratr Jerom naslouchal bratru Simeonovi s pozorností, jež mu sice neučinila jeho slova pocho-pitelnými, ale rozptylovala přece jeho bolest. Byl spokojen, že jeho dílo bylo předmětem tak vý-mluvné úcty a s uklidňující prostoduchostí sdru-žoval podnět autora s pílí jeho opisovače. Pozne-náhlu zapomínal, že tak veliká práce byla určena zániku.

„Blud je předměstím pravdy, bratře Jerome, po-kračoval bratr Simeon, který také uspával svou zádu-mčivost a ukolébával ji mnohem jemnější a také delikátnější písní. My jsme pouze nepatrní lidé a lidé předměstí: byli tam i umělci; někteří jenom dováděli, místo aby se měli k dílu. Byli tam, v tom předměstí, tuláci, kteří se tu sotva zastavili. Nyní vej-deme do města: je to nebeský Jerusalém, kde nás uvítá pravda. Bratře Jerome, s Bohem!” Před odchodem z bibliotéky pohlédl bratr Sime-

on ještě jednou na knihy. Dotekl se plaše jedné jejich řady; a jeho pohyb ukázal na druhé. A řekl: „Toto zde je všechno úsilí lidské myšlenky. Vybudovala s velikým důmyslem zámek snů, v němž bylo možno zůstávati beze smutku a ve cti v očekávání lepšího příští.“

Tu chtěl bratr Jerom, popleten vděčností, oplati-
ti zdvořilostí dvornému návštěvníku a řekl mu:

„Vaše zahrada byla také krásná; začínala pěkně kvésti, než ji zpusťovala ta zlověstná vichřice. Byl byste měl půvabné jaro a plodné léto!...“

Bratr Simeon se rozněžnil nad takovou vlídností, rozněžnil se nad svou ubohou zahradou a uvažoval pak okamžik o dvojité čtveračivosti přírody a myšlenky. Zdálo se mu, že Pana Psyché, božstva přechodného pohanství a pěkné symboly, byly spojeny vzájemnou láskou, byly tělem, v němž se probouzí duše, byly Zemí, oživenou Duchem. Smrt zasáhla a oddělila od sebe tyto dvě bytosti nedokonalé a milé. Bratří Simeon i Jerom chvíli plakali, jeden prostinký a druhý zkušený, nad bezúčelným a křehkým divem světa, určeného k zániku. „Je mi líto stébla trávy, dí Simeon, a také černé čárky, napsané na bílé stránce knihy.“

Ani bratr Simeon, ani bratr Jerom nemyslíli sami na sebe, nýbrž na vesmír, do něhož rozprostírali svůj žal.

X

Když se oba bratří takto zadumali, byli vyrušeni hlukem hlasů, křikem lidu. Vykloniv se z okna, vyhlížejíciho do zahrady, neviděl bratr Simeon ničeho. Ale přece opustil bratra Jeroma v bibliotéce; sestoupil po schodech a myslil, že to poutníci, jako obyčejně, prosí na jednu noc o pohostinství kláštera. Ale to nebylo to: byli to lidé z městečka, schvácení strachem a hledající útočiště v klášteře. Vrátný jich nechtěl vpustit a hájil svého místa jako kdysi Leonidas soutěsky, již proslavil svou houževnatostí. Zděšený zmatek lomcoval celým městečkem; a zbabělci užili ve své postrašenosti mnohého násilí a bezohlednosti. „Nechte vejíti ty dobré lidi!“ zvolal bratr Simeon.

Ale když se vrátný chystal k ústupu, srazili ho k zemi; a sotvaže padl, již se hrnuli přes jeho tělo. V několika vteřinách byl celý dav v klášteře.

Bratr Simeon zdvihl s pomocí dvou konvršů vrát-
ného, odvedl ho do jeho pokojíčku a položil na
slamník; viděl, že jeho poranění jsou jen boule.
A odcházel do kláštera; ale potkal převora, bez-
radně uspěchaného. Řekl mu:

„To jsou ta vaše proroctví!...“

„Já jsem nic neřekl, odpověděl převor; chtěl jsem
teprve říci!“

„Oni tedy, ptal se bratr Simeon posměšným a
nakvašeným tónem, oni na to přišli sami, bez
vás?“

Převor vycítil úsměšek a odrazil jej:

„Ale ovšem, bratře Simeone! Samozřejmost vidí
každý, jen vy ve své filosofické zatvrzelosti ne.“

„To tak! odpověděl bratr Simeon; připouštím ko-
nec světa, když si ho tak celý svět přeje...“

„Ne: tuší!“

„Přáti si ho, tušiti jej, připouštěti jej, toť vše slo-
va označující tutéž bláhovost. Proto mne také
v nejistotě uzříte, jak se stavím k mínění lidu a
učence: vyhnu se tak nepříjemné osamocenosti,
v níž je pýcha a zármutek a chlad horší než smrt.“

„Ano, odtušil převor. Ale co učiníme se všemi
těmi lidmi?“

„Nebudou tu přece dlouho?“

„Dobrých čtrnáct dní.“

Převor vypočítal skutečně na prstech dny té lhůty, kterou jeho výpočty ještě povolovaly světu a vnucovaly jeho pohostinství.

„Je nutno, řekl bratr Simeon, dáti jim nocleh a potravu.“

„Pah!“ řekl převor s jakousi duchovní povýšeností.

„Rozumím vám! odvětil bratr Simeon. Ale dejte pozor, aby je hlad nedohnal k té krajnosti, kde by se pojídali navzájem; připravovali by se tím špatně pro svůj život věčný.“

V klášteře se zatím lidé shlukli do několika poděšených chomáčů, muži, ženy i děti. Pokaždé, když se k nim bratr Simeon přiblížil, uvítalo ho takové ticho, že byl celý nešťastný. Čekali, že jim oznámí příští úkazy a že jim řekne něco o hrůze posledních chvil. Pohledy se k němu obracely, vzpínaly s jakousi zvláště vášnivou dychtivostí; ústa byla otevřena a přichystána k zoufalému výkřiku. Bylo mu líto té úzkosti, jíž je nedovedl zbaviti. Přiblížil se k jedné vyděšené skupině, pristoupil ke druhé a byl překvapen, že má v očích

tohoto davu takovou zvláštní vážnost, a zarmoucen, že je bez útěchy.

„Zmužilost! šeptal hlasem, dodávajícím odvahy, jež by chtěl učiniti hodně přesvědčivým. Zmužilost! Odvahu!”

Neodvažoval se říci, co mu vnukala milá dobrotitost:

„Odvahu! Nic to není!”

Zdálo se mu ostatně, že slova nemají významu: zdálo se mu, že vidí před sebou hejno poplašených ptáků, zahnaných vichřicí ke zdi pod okapy střech. Ale ticho naň doléhalo otázkou tak naléhavě, že nemohl již déle mlčeti. Řekl tedy: „Ale vždyť jistě jste nepochybovali, že jednou zemřete?”

Tato výčitka zprvu jen zhustila ticho ještě více. Slova neměla hodnoty leč takto a jejich význam jen takto mohl proniknouti přímo až k duchu vzrušeného davu; slova byla jen dešťovými kapčkami, které po zahřmění začínají vzduch prosvěžovati, zředovati jej a zpřijemňovati jeho vdechování.

„Vaši předkové jsou mrtvi; Bůh mějž jejich duše! pokračoval bratr Simeon. Přece jste se nedomní-

vali, že jste od časů Adamových první, kteří jsou osvobozeni od smrti; to jste si přece jistě nemyslili?”

Naslouchali mu; neodpovídali však. Napadlo mu osloviti jednoho muže velice starého, opírajícího své třesavé ruce o dvě hole; a ptal se ho:

„Kmotře, myslil sis to ty?”

Staroch se usmál s výrazem nesmělé skromnosti, jako by si toho byl vědom, že žije déle než je zvykem.

„Jakže! pokračoval bratr Simeon, ty jsi na to nemyslí? lehkomyšlný!...”

A položil mu lehce ruku na rameno:

„Hle tedy: vy jste na to nemyslili, ani jedni ani druhí. Bůh vás nyní upozorňuje, abyste na to vzpomněli. Dobré to upozornění! A nic se nestane, milí, čeho by nedovolilo božské milosrdenství.” Lidé se zjasňovali, jako by tíseň strachu povolovala a ponechávala trochu volnosti jejich vnímání.

„Zmužilost! pokračoval bratr Simeon; mějte rozum! Neříkám vám nic, čeho byste nevěděli již od svých prvních rozumných let. Vraťte se domů!”

„Ne, ne, ne!“ zasténaly a vykřikly hojné hlasy. A protože bylo zřejmo, že každý cítil, jak se v něm zase svírají kleště strachu, stísnily se také jednotlivé skupiny lidí.

Staroch, s nímž bratr Simeon před chvílí mluvil, se odvážil odpovědět:

„Chceme tu zůstatí až do rozuzlení!“

„Bah! řekl bratr Simeon s širokým úsměvem. Jste jako děti skrývající se před lijákem! Nuže, moji draží, to zde není to. Tento dům nezůstane státí o nic déle než ostatní, až nebude již země a všechna hmota se rozplyne. A pak, nepřišla ještě konečná chvíle. Nechcete přece zůstatí zde tolik...“

„Zaveďte nás do kaple, řekl staroch, a modlete se s námi do konce.“

„Nebudete se přece modlit bez ustání tolik...“

„Čtrnácte dní! řekl převor který k nim přistoupil. Čtrnácte dní a tolikéž nocí!“

Bratr Simeon by byl raději, kdyby nebyla vyslovena žádná určitá lhůta; byl by je nechal v nejistotě, podobné naději, které je třeba naší slabosti a která zmírňuje krutou a bezohlednou jistotu: tak to chtěl patrně Bůh, který nám vnuká jistotu

smrti, ale chrání nás před poznáním doby jejího příchodu.

Ale k velikému překvapení bratra Simeona vzbudila lhůta, kterou převor svým odsouzencům poskytl, mezi nimi velikou radost. Byli náhle jako vysvobození: neboť cítili smrt tak blízko a nyní se trochu oddálila. Nevzdalovala se mnoho a jenom odkládala svou hrozbu. Ale toto nepatrné oddálení stačilo a život začal opět bušiti v těchto troskách zděšeného lidství. Bylo v tom i tělesné a myšlenkové vzpružení, které prochvělo touto netečnou hmotou a pudilo ji ven, na volný vzduch polí, k práci nebo bezstarostnosti. Okamžik se zdálo, že tito lidé zapomněli na své obavy, nedbali stanovené lhůty, vraceli se k přeludu s tímž srdcem a touž prostoduchostí, jakou žili před chvílí. Skupiny se již uvolňovaly. A bratr Simeon přemýšlel, zda slyšeli dobře to, co řekl převor: bylo třeba měniti city pro těch čtrnáct dní odkladu? Čtrnáct dní a pak se vrátiti k témuž zoufalství? „Děti! myslil si. Ba víc, tolik dětinství chránilo do této chvíle svět a činilo jej místem příjemným, vězením, v němž k smrti odsouzení žili ve veselé, rozptýlené náladě...”

A skutečně ve skupinách, jež se rozestoupily, se projevila neshoda. Někteří odcházeli vesele. Jiní, kteří napřed hodlali odejít, se rozhodli zůstat a znovu se shlukli; a naděje se jim zase vytrácela. Byly rodiny, které ty dva názory rozdělily. Jedni se snažili vylákati zarmoucené ven; druzí se snažili zdržeti umíněné. Obě strany užívaly něžných slov a dojemných slzí a když nedosáhli svého ani slovy ani slzami, obrátili se i k hrubostem. Bylo to jako hrozný boj milenců na kraji hrobu; jedni chtěli vyrvati své přátele smrti, druzí je tam chtěli strhnouti. Povzbuzování se mísila s nářky; a ze všeho toho vynikal hlučný ruch. Neodcházeli vesele právě mladí a nezůstávali nejraději právě staří. Na obou stranách byli staří i mladí, siláci i mrzáci, boháči i chudáci. Nedělily je na dvě strany jejich poměry neblahé nebo šťastné...

„To, co je rozlišuje, mínil bratr Simeon, je pouze rozdílný způsob hodnocení délky trvání čtrnácti dnů. A jak se potom diviti, že je věčnost děsí?...”

Když se oddělili konečně jedni od druhých, zůstalo v klášteře jen asi osmdesát zoufalců. A me-

zi nimi našel bratr Simeon nejskrytější, nejsmutnější, zamlklou Michelle, skrčenou v jednom koutě.

XI

Zavolal na ni sladce:

„Michelle! Ty jsi byla tam?”

Neslyšela ho. Zdálo se, že spí, oči majíc otevřeny. Zavolal znovu; ale ani pak ho neslyšela. Musil se protlačit mezi dvěma ženami a třemi muži, aby se k ní dostal. Dotkl se jejího ramene; pohlédla naň, ale jako by ho neviděla. Promluvil k ní:

„Vstaň, Michelle, a pojď!”

Vstala; byla stejně ochotna k tomu, aby vstala, jako by byla ochotna nikdy se již nepohnouti nebo vůbec zemřít. Bratr Simeon ji odvedl s sebou.

Byla sirotek a bydlila proto u hodných občanů, kteří hned ráno, jakmile zaslechli o blížící se pohromě, utekli z městečka, aby si našli nějaký koutek, kde by svět byl méně nebezpečný. Byli by rádi, aby šla s nimi; ale odmítala odejít z měs-

tečka, v němž očekávala vojáka krále a Ježíše Krista, Jana, širokých ramen a útlého pasu.

Bratr Simeon ji odvedl do hovorny, jež byla prázdná. Posadil ji na úzkou židlici. Zkusil mluvit s ní. Ptal se jí:

„Jsi snad nějak nemocná? Řekni mi to. Máme tu byliny na různé odvary a léky, jež připravuje jeden náš bratr... Michelle, což usnula tvá duše v bdělém těle?“

Usedl blízko ní, tváří v tvář. Protože byl vysoký, musil se skláněti, aby měl tvář ve stejné výši s ní. Položil ruku na Michelliny vlasy. Protože nevěděl, neumírá-li snad, začal se bezděky modlit; šeptal si zbožně modlitbičku. Potom upřel svůj pohled do velikých, otevřených Michelliných očí a snažil se probuditi v ní ty nejasné vzpomínky, jak se jimi z rána ohlašuje myšlenka. Seděli tak, starý mnich a mladá dívka, chvíli proti sobě: jestliže někdy mohly dvě duše splynouti, nebyla příčinou toho vřelejší náklonnost jedné z nich, ani pozornější a něžnější, ani ohleduplnější.

Bratr Simeon pochopil, že v Michelle je chorá jenom její duše, a nikterak její tělo; a věděl, že

oči jsou dvěře, ukazující cestu k duši. A právě proto poskytoval trpící Michelle pomoci jenom svým pohledem. Ostatně Michellina duše mu byla neznáma jako jsou neznámy všechny duše každé duši jiné, ale ještě více duše dívky starému mnichu. Bratr Simeon však přece počítal, že duše, zbavené chápavosti nebo ducha, který není jejich vlastností, mají mnoho podobného a snad i vzájemné přátelství, jež dosvědčuje pohled lépe než všechna slova. Zkrátka, vysílal cestami svých očí k Michellině vzdálené a zadumané duši svou vlastní čistou duši.

Michelle se konečně probrala ze své ztrnulosti; v očích, jež zazářily živým leskem, se jí mihla myšlenka; a promluvila:

„Strýčku Simeone, kolik dní je třeba k cestě do země Akvitánie, v níž je Jan, který bojuje se Sarracény?“

„Mnoho dní!“

„Více než čtrnáct?“

„Ano.“

Znovu se ptala: „Ale, skončí-li se válka – a teď ji přece ukončí, když se končí vše – bude se patrně vraceti a já ho potkám cestou?“

„Je mnoho cest, Michelle, jako když v nepozornosti strháš přadeno a jen stěží najdeš nitku, kterou hledáš. Cesty této země jsou plny klamu.”

„Ale což vrátí-li se Jan jinudy? A ty nebudeš již zde! Bude se mne ptáti: Kde je Michelle? A já mu řeknu: Odešla. A on, když byl tak spěchal, jaký bude míti žal!”

Michelle zmlkla; a radila se sama se sebou. Přemýšleje o tom, co řekl o cestách této země, řekl si bratr Simeon, že prostor i čas jsou nesměrné rozlohy, v nichž se jako zázrakem mnohdy setkají a pak poznají dvě bytosti navzájem si určené. Michelle plakala. Potom najednou, když si zaplakala, vztýčila se, jakoby dospěla vrcholu žalu a nevěděla již, kam se obrátiti. Bratr Simeon nevěděl, co jí říci. Michelle promluvila sama:

„Nechali jsme tam dole chudáky, kteří potřebují přispění. Pojdme k nim: mají strach, že zemrou.”

„A ty, Michelle, se toho nebojíš?”

„Nic víc než vy, odpovětila, protože jako vy jsem odpoutána od života.”

Bratr Simeon, doprovázeje ji, řekl si:

„Láska je odměněné odříkání.”

Převor zařizoval s pomocí mnichů klášterní síně, jež dosud poskytovaly přístřeší cizincům, poutníkům a pouťníkům, v asyl nebo přístřeší. Potom hodlal vyplniti den všech laiků tak, aby nepocítili ani dlouhé chvíle ani nepohodlí.

Michelle se nabídla, že bude sloužiti v místnosti žen. V okamžiku byla zároveň služkou, hospodyní, přítelkyní.

Bratr Simeon se na ni díval, jak chodí sem a tam, nespěšně, nehlučně; svým obcházením zjednávala pořádek, klid, dobrovolnou ukázněnost a něhu. Nebylo v ní té uchvátanosti čerstvé horlivosti, jež netrvá dlouho; zdálo se, že pokračuje v díle, na něž si již dávno zvykla a v němž měla neutuchající zálibu. Bratr Simeon si říkal:

„A přece nescházelo mnoho, aby zemřela; a zde je nyní čilejší než kdy před tím, nejčilejší ze všech!“

Zeptal se jí:

„Nemyslíš již na odchod, Michelle?“

Jako by nerozuměla a nepovažovala za nijak důležité, že nerozuměla, usmála se a šla dále.

„Zemřela sobě samé, řekl si bratr Simeon, a žije již

jenom mimo sebe, oddána milosrdné lásce. Duše se tak odpoutávají a připravují patrně své odloučení pro život věčný.”

Některé ženy zanedbávaly v očekávání veliké zkázy i péči o své děti. Michelle jim nic nevyčítala, aby je ponukla k větší bedlivosti. Vzala prostě děcko a dala mu nějakou hračku. Dítě přestalo křičeti. Matka se ho zase ujala a pomáhala si tímtéž způsobem, jímž začala Michelle; ostatní matky již nečekaly na poučení. Potom se nedostávalo prádla a různých potřeb, jako umývadel nebo nádobí. Michelle vyšla z kláštera a šla přinésti z domu, ježž byla opustila, věci, jichž mohla potřebovati. Po jejím příkladu přinesly její družky, čeho bylo třeba, aby místnost byla pohodlně obývatelná, potom dokonce trochu vyzdobená. Při jídle předcházela příkladem. Stařena, jež také odmítala jísti, šklebila se trpce:

„A nač? Je to ztracená kaše!”

Michelle se rozesmála. A stařena, domnívajíc se, že řekla něco hloupého, byla poučena studem a jedla s velkou chutí.

Pomalů se ustaloval jakýsi obyčejný život. Skutečně, péče o čistotu se stala na Michellin popud

zaměstnáním, jehož nezvyklost se zdála dosti přítažlivou. Náboženská cvičení a zpověď vyčistily také duše, takže smutná ta místnost se změnila v domácnost zvláštní, milé čistoty a nevinné krásy.

Michelle mluvila málo a vždy jen slova plná něhy; a hlasy všech se staly přívětivými tak jako její. Vymýšlela stále nová zaměstnání, jen aby vyplnila každou denní hodinu. Bděla nad tím, aby se z nudy nestalo nebezpečné pařeníště, v němž se rodí nebezpečné snění. Rozdělovala práci; povzbuzovala úsměvem rozmrzelé, zpozorovala-li, že se na ubohých rtech zachvěla šepotem zoufalá slova stařeny: „A nač to vše?“ Úsměv sílil v smích; a přátelské pokárání se zdálo tajemstvím, jemuž by bylo křivdou nepřiznati pravdu a úctu. Nežádala veselosti, nýbrž potlačovala zármutek.

Pátého dne se stalo, že zemřelo jedno děťátko, několikátý denní nemluvně. Ubohá žena, jež je kojila, měla tolika vzrušeními zkaženo mléko; děcko před svou smrtí jen živořilo, takže smrt se mnoho nelíšila od jeho vysíleného života. Když pak jeho smrt vzbudila mnoho žalu, řekla Michelle:

„Toto nemluvně bude poslední mezi námi, je-
muž se dostane hrobu zde na zemi, poct a obřadů
církevních, našich lítostí a našich modliteb.”

A tak se zdálo, že toto dítě, pro něž se tolik naří-
kalo, mělo jakousi výsadu. Michelle řekla také:

„Toto dítě bude naším předchůdcem v nebi.”

Sklíčené matce přislíbila brzké nebeské shledání;
a ženám, jež tato událost v jejich mučivé trpěli-
vosti vzrušovala, dovozovala výmluvně podob-
nost jedné i druhé smrti, obou vedoucích do nebe
v hodinách, jichž rozdíl časový není ničím před
blaženou věčností.

„Nač jsme se narodili?” ptala se věčně nespoko-
jená starucha.

Michelle odpověděla:

„Abychom zemřeli.”

„Tak!” podivila se stařena, rozkládajíc široce ruce
a vykulujíc oči, jakoby byla přistihla Michelle při
nějakém doznání.

„Zajisté! Abychom se zrodili pro život věčný;
a není-liž smrt vlastně zrozením pro tento život
bez konce? Neboť smrt je jenom jedna: zrození
jsou dvě; a to, co jsem řekla, bylo dobré, ba-
bičko!”

Tím byla stařena odbyta. V jemném způsobu, jímž Michelle dovedla předstírat porážku a pak opět zaujmouti útočné a vítězíci postavení, bylo možno postřehnouti její obratnost, jež byla zřejmě prodchnuta chutí k dílu. Protože měla na vše odpověď, nepochybovali o ní, že je němá; a protože byla úplně jasná, věděli, že to, co ví, není nijak skličující. Znali ji ostatně již od dětství; a nedohadli by se, že by se z ní den ode dne stávala úžasná žena, na niž by bylo takové spolehnutí. Ale v té době se přece dály takové divy! A úcta k Michelle se vnucovala stejnou měrou, jak vyprchávalo světlo.

I bratr Simeon se jí přes svou rozumovou vyspělost rád podroboval, přijímal ji s dobráckým úsměvem a snažil se ze všech sil, aby se stal mezi muži tím, čím byla ona mezi ženami: podnětem, radou a posilou. Nedovedl toho. Nescházela mu ani láska ani dobrotivost, ani touha po dobrých skutcích, nýbrž cosi prostého a důvěrného, co tak usnadňuje přesvědčování. Jako se jeho těžké kroky nevyrovnaly lehké chůzi Michellině, tak byla také jeho slova mimovolně příliš výmluvná a jeho myšlenky příliš silnou potravou pro du-

chy poněkud chabé, jimž by posloužila spíše syrovátka bezvýznamného povídání.

Jeden vtipkař, který měl rozbité boty, mu odpověděl, když ho vyzval, aby si je sešil:

„Je to zbytečné!”

A tu mu bratr Simeon vychvaloval znamenitost bezúčelné práce tak případnými slovy, že se na konci své řeči sám zanítil pro filosofii, v níž se posměšek o zbytečnosti stává uměním žítí; a bezúčelnost usnadňuje také bezzájmovost, jak ji žádá náboženství: a okolnosti nebyly ani odpoutání se, jež bezúčelnost také podporuje, nikdy tak příznivé...

Vtipkař již neposlouchal, ba nepředstíral ani pozornost ze zdvořilosti. Bratra Simeona to velice mrzelo a také naň trochu zanevřel. Vystoupil k bratru Jeromovi. Našel ho zmrzelého nečinností. Řekl mu, nešetře svého hlasu:

„Bratře Jerome, je nutno pracovati.”

„Co dělat?” zasténal bratr Jerome.

„To, co umíte: opisujte. Nedovedete, pravda, ničeho jiného? Opisujte tedy, bratře Jerome, bez chybičky a škrtání.”

Bratr Jerome polykaje slzy šeptal:

„Je to zbytečné!”

Bratr Simeon odvětil hodně tvrdě:

„Říkám vám, abyste opisoval: rozumíte mi?”

Zaleknuv se, zamířil bratr Jerome váhavě k psacímu stolíku. Bratr Simeon za ním hodil jako trpký výsměch tato poslední slova:

„Opište aspoň Catulla, než bude konec světa!”

A raději odešel, než aby viděl, že bratr Jerome se lehkověrně nepoddává jeho důtkám.

Sešel do zahrady, uchopil rýč a začal přerývat kus země, vyplavené lijákem. Pilně se oháněl svým nástrojem a neodvracel od práce očí. Nabíral plné rýče, a hraničil přesně záhony.

Převor, jda kolem, mu huboval:

„Vy jste blázen, bratře Simeone?”

Pobručuje si odpověděl:

„Ne, já jsem moudrý!”

XIII

Když se koncem prvního týdne rozšířila pověst o blízkém konci světa i mimo městečko, v němž stál klášter, daleko po okolí až do měst a zámků, přicházelo veliké množství lidí všeho druhu; při-

nášeli s sebou do kláštera zbytky svého majetku. Myslili, že tak projeví své dobrovolné podřízení se božským záměrům, svůj souhlas, který ústil takřka až v dobrovolné schválení.

„Ech! myslil si bratr Simeon, mají pravdu, že souhlasí; a ani kdyby neschvalovali Všemohoucnost, nezměnili by jejího záměru!”

První, kdo přišel, byl tlustý kastelán ze sousedství; přivážel na káře všecko své zlato a stříbro. Byl to člověk, který nedal nikdy nikomu ani haléře, protože měl zálibu v lakotnosti. Když byly jeho bedny vyprázdněny, rozdal poprvé a naposledy ve svém životě to, co měl raději než vlastní život.

Bratr Simeon se ho ptal:

„Necháte si aspoň, z čeho byste mohl týden žít?” Kastelán učinil váhavý pohyb, pohyb, který mu byl cizí a jemuž nebyly jeho ruce zvykly; podobně se pousmál úsměvem, kterého jeho rty dotud nepoznaly: byl to úsměv a pohyb, jímž chtěl naznačiti lhostejnost a jakousi lehkomyšlnost, s níž si promítal představu svého osudu. Ve tváři se mu zračila pozornost v chamtivých výpočtech; jeho ruce se nedovedly přesunouti přes úzký

obvod prostoru, jaký má před sebou člověk počítající, zkoušející a vážící mince nejrůznějších kovů. A jeho hlas byl málo jistý, ale přece řekl:

„Co na tom záleží?“

Bratr Simeon zašeptl:

„Básník!...“

A aby toho lakomce polehtal nebo vyzkoušel, dodal:

„Rozdělíme to pane, chudým lidem, jež máme, a těm, jež patrně ještě přijdou...“

Ale lakomec zklamaně namítl:

„A co s tím budou dělat?“

„To, co jste s tím dělal vy.“

„Já jsem to schovával!“

„Oni to schovají také.“

„Vždyť zemrou...“

„A vy?“

Kastelán nedovedl zapřít, že rozdělení jeho peněz ho bolelo víc než dáti je v celku jako hromadu, jako úplný, nedotčený poklad. Bratr Simeon ho chtěl ušetřiti této nové oběti, oběti manie.

„Uložíme tedy, řekl, tento neužitečný poklad do komory mezi dva soudky vína, které nadarmo sestaralo a nikdy již nikoho nerozjaří.“

„A budete jej hlídati?“

„Ne zrovna bedlivě!“ odvětil bratr Simeon, kterého to již omrzelo.

Přišli vojáci, úředníci, povaleči, šlechtici, sedláci, hospodyně, nevěstky. To vše přicházelo v řadě nepřetržité a stále hustší; všichni se bili v prsa a jako záruku své kruté upřímnosti přinášeli své jmění, vše co měli, vzdávali se toho, obětovali to prostřednictvím mnichů Bohu. S úžasem pohlížel bratr Simeon na tento průvod, podobající se průvodu pastýřů a magů. Ale ty pastýře a magy vedla úslužná hvězda k novému životu; těmto však zvěstovala kometa, hvězda zlověstná, zkázu života.

Služebníků a oslů, obtížených dary, přibývalo stále. Byly to pytle nacpané zlatem a stříbrem, hedbávné látky, bohaté vyšívky; byl to Romulus a Remus z orikalku; Venuše ze slonové kosti a s vlasy ze zlata; na pergamenech barevné kresby domů a panství a psaná věnování a nové koupe; byly tam šlechtické odznaky a spisy dosvědčující starobylost rodin; byly to také drobnůstky, jež tvoří celé jmění chudáků.

Bylo to jakoby nesmírné stěhování, jakoby se bo-

hatství i nepatrné jmění, ba i naprostá chudoba, přenášely jinam a k určené nicotě. Bratr Simeon zesmutněl přes jaksi veselou náladu, přibarvenou dokonce posměškem, který mu chvílemi vnukala lítostivá nebo hrdá tvářnost ochotných dárců. Jeho mnišský zvyk nemíti ničeho mu zjevoval toto odříkání se, jež bylo, jak viděl, malicherným držitelům trapným a snadným. Necenil příliš jejich lhostejnosti, kterou po celý svůj život překonával, neměv ani touhy po tom, co v nich teď budilo lítost. Jejich žal se mu zdál směšným. Jedna myšlenka ho sváděla tak, že jí ustoupil; navrhl totiž některým dárcům způsob, kterým by mohli jasně osvědčiti své vzdání se: spáliti všechna svědectví pýchy a přepychu, všechny diplomy a všechna potvrzení. Kde jsou, říkal, vaše baronství nebo vaše hrabství; kde je vaše naděje na budoucí lepší život!" Jedni z opravdové lhostejnosti a druzí, aby ušli výsměchu, svolili, aby se na dlážděném klášterním dvoře zapálila veliká hranice z těch slavných a cenných ubohostí. Nějaký básník vhodil do plamenů nedávno začatou báseň, kterou měl dokončiti v nebi, je-li možno domýšleti se, že Musy jsou

v křesťanském Ráji nahraženy Anděly, kteří inspirovali možná Sannazara stejně jako diktovaly v pohanských dobách Musy Vergilovi jeho nejkrásnější verše. Bratra Simeona dojala oběť té básně víc než oběť všech těch mizerných aktů.

„To je proto, myslil, že jsem z rodu prostého a že jsem neměl nikdy peněz; ale poesie by mne mohla pokoušeti. Jako tito lidé obdivují své oběti, tak já pohrdám všemi těmi, jež by mne nic nestály. A tím snad urážím milosrdnou lásku a také rozum.”

Přece však ho dav těchto dárců, potřeštěných svou štedrostí, bavil přes to, že jim něco vyčítal, i říkal si:

„Dáváte to, co vám tak jako tak uniká. Pakliže svět skončí, jak je největší pravděpodobnost a jak rozhodně vy tomu věříte, čeho se zříkáte, vy opozdilí dárcové, příliš liknaví včera a dnes vzrušení nadšením takořka směšným, dárcové ničeho!”

Lepší hodnocení věci a trochu laskavější ho přimělo, že vzpomínávav se, hned dořál:

„Ale vy dáváte, ubozí, nepatrní, i velicí, kteří jste menší než si myslíte, dáváte vše, co vás poutalo

k zemi; dáváte vše, co vám zbylo: nebylo to tak-
řka nic, a vy to přece dáváte. Kéž jste o to lehčí
v rukou andělů!”

XIV

Michelle byla kouřem, vystupujícím ze dvora
upozorněna na tuto podivnou obět, v níž se prá-
vě spalovaly světské bláhovosti. Viděla, jak při-
bývá dárců, viděla úžasné poklady, jež plynuly
do kláštera jakoby byl nějakým skladištěm nebes.
A zatím co bratr Simeon se namáhal, aby z toho-
to příběhu vytěžil jeho krásný význam, který by
nebyl zkreslen směšností, učinila to malá Michelle
rychleji a lépe než on. Řekla bratru Simeonovi:
„A já, já jsem nedala Bohu nic!”
„Ty také nemáš pokladů, Michelle! Bůh ti jich
nedal: nemáš mu tedy co vracet. Neboť nedává
se Bohu nic, čeho by dříve on sám nebyl dal.”
Zamyslila se nad tím, když v tom přišel nějaký
invalida, který se při své jediné noze pohyboval
jen neobratnou pomocí berly. A spěchal, jakoby
pospíchal uskutečnit svou dobře uváženou vůli,
dříve, než se změní. Přiblížil se k ohni, vyhledal

očima místo, kde byl oheň nejprudší a nepouštěje své myšlenky dále, vhodil do ohně svou berlu.

Bratr Simeon přiskočil, aby vytáhl dřevo dříve než se vznítí. Ale Michelle ho zadržela za rukávec, řkouc:

„Nezbavujte toho ubožáka radosti dáti to, co má užitečného ještě na několik málo dní!”

Mrzák poskakoval na své jediné noze a čekal, až jeho berla vzplane plamenem. V tom okamžiku se mu ve tváři zračila radost přemáhající žal. Potom, stále poskakuje, dostihl jednoho kouta ve dvoře a uhoulič se v něm, aby ho již neopustil.

Bez řevnivosti a závisti, jen prostě poučena tímto příkladem šťastného odřikání, uvažovala Michelle, co ona by dala Bohu, sama nic nemajíc.

„Ty mu dáváš svou ustavičnou oddanost a rozumnou dobrotivost, řekl jí bratr Simeon; a těmto ženám zde, jež jsou potřebnější než ten muž, dala jsi berly své povzbudivé mladosti, aby se jakžtakž proklepaly touto krušnou cestou posledních dnů. Nepátřej, co bys ještě dala: nemáš již ničeho.”

„Přece!” zvolala Michelle.

A zamlčela se na chvíli; bratr Simeon se střezil vyrušiti ji: zkoumala tajnou myšlenku, kterou

bylo nutno ustáliti, myšlenku důležitou, neboť jí byla zřejmě zaujata, myšlenku vzrušující, neboť jí měla tvář úplně napjatu, myšlenku, již na konec přijala. Řekla bratru Simeonovi:

„Hle! Nejsem tak chudá, abych nemohla nic dáti. Zůstala mi naděje, že by se Jan mohl vrátit ještě před posledním dnem nebo aspoň před poslední hodinou a že bych se s ním tak ještě shledala!... Stačilo by mi spatřiti ho; svět by pak zašel, aniž by mne zklamal.“

Při této představě jí zrudověla líce. Nebylo to znamením bázně nebo dětinného studu, nýbrž prostě znakem citového vzrušení. Bratr Simeon nevěděl, nerozpláče-li se: upjala všechnu vůli, aby překonala vzrušení svého srdce.

A pokračovala: „Dávám svou naději... Uznávám, že to není veliký dar: má naděje, že by se Jan vrátil v tak krátké době, byla malá. Ale vrátí-li se, neuvidím ho.“

„Kdyby se vrátil, Michelle, jak by bylo možno, abys ho neuviděla? Slibuješ víc, než je možno splnit.“

Michelle byla zcela prostě spokojena představou, že její dar byl větší než tušila, když přece bratr

Simeon se tak zdráhal přijmouti jej ve jménu Boha. A usmála se, ne z pýchy, nýbrž z ušlechtilé pokory.

Bratr Simeon naléhal; a protože měl o světské lásce představu jen z elegií pohanských básníků, nevěřil, že taková vášeň by se dala snadno přemoci:

„Michelle, řekl, uvaž to ještě, dříve než se zavážeš.“

„To vše je uváženo!“ odvětila.

A její tvář potvrzovala, že své rozhodnutí plně přijímá.

Bratr Simeon si myslel, že konec konců je velice malá naděje, že by se Jan vrátil dříve než uplyne týden, a to bylo také důvodem, že přijal obdivuhodně upřímnou a lichou obět zamilované Michelle.

XV

Ale Jan se vrátil jako bůh, přivážený strojem k rozuzlení děje v řeckých nebo latinských tragédiích. A smějí-li se v takových dílech svobodě, s jakou si básník dovoluje dle svých tvůrčích

záměrů přizpůsobiti navzájem jednotlivé děje, a žádají-li nesouladu podobného tomu, jak jej obyčejně představuje skutečnost, zapomínají, že náhody mnohdy vypadají, jakoby chtěly závoditi s básníky a připravovati opatrnou hrou zajímavé nebo pathetické shody okolností, takže lze v nich hned poznati prozřetelnost nebo osudovost. A pak, v těchto dnech, kdy stále přibývalo předpovědí, byly divy velmi časté a pravděpodobnost málo věrohodná.

Ostatně Jan se nevrátil až k rozuzlení; předešel je a objevil se právě, když se blížil obrat, kdy je dovoleno, aby se něco přihodilo, protože jinak by nebylo pohádek.

Nuže, Jan, který se zdržoval v zemích slunce a veselí, který porazil Saracény a přinášel v nitru radostnost jara a vítězství, Jan nevěřil v konec světa. Ve šťastných zemích Akvitanie a Provence se tomu nevěřilo: taková je, vskutku, lidská neprozřetelnost. A přece štěstí by mělo procítiti hrozbu hlouběji než neštěstí, jež čeká jen na skončení svých útrap. Teprve cestou se Jan dověděl, že se šíří hrůza před katastrofou; a odmítl uvěřiti v to.

Když přišel do městečka, zdálo se mu tak nesmyslným, že ho to zarazilo a rozhněvalo. Protože nebyl svědkem ani přede hry ani vývoje toho přesvědčení, které nad to ještě odporovalo jeho tužbě a naději, nazval šílenstvím tuto myšlenku, kterou by hájil stejně jako všichni, jen kdyby jí byl zvolna přivykal a od hodiny k hodině sledoval běh a vzrůstání jistoty. Ostatně jeho vojenská prchlivost, která unikla z řeže, v níž byl nepřítel poražen, ho popuzovala k nepodajnosti trochu vyzývavě. Hnusilo se mu vše, co mu nebylo vhod. Vyptával se na Michelle, a když mu venkované odpovídali, nešetrně se na ně rozkřikl.

Přišel do kláštera a chtěl viděti Michelle; právě bratr Simeon ho přijal a s velikými rozpaky.

„Řeknu jí, že jsi zde...”

„A že na ni čekám!”

Michelle se právě modlila se svými družkami litanie k svaté Panně. Odříkávala vzývání a ženy opakovaly neúnavný refrén modlitby. Bylo nutno, aby byl bratr Simeon trpělivý; uvědomil si však nepatrnou trpělivost Jana, čekajícího dole jeho návratu. Nebyl by se odvážil přerušiti těch-

to vroucích modliteb; ale pochyboval, že Jan bude klidně čekat. Konečně, když se úplně rozvinul ten zbožný věnec, jehož metaforicky se podobají svceným květům, a když klečící dosud Michelle vstala, přistoupil k ní, odvedl ji kousek stranou a řekl jí hlasem měkkým a pozorným, jejž by byl chtěl mítí hodně tichým:

„Jan se vrátil...“

„Tak!“, vydechla prudce.

A dodala: „Bohu budiž chvála!“

A pak se zdála zaujata rozvažováním té nové a nečekané představy, že Jan se vrátil. Mlčela; a bratr Simeon se nedohadoval všech pocitů jejího mlčení, takže nevěděl, na kterém místě by tam vsunul slovo, jež by se k němu přidružilo, aniž by je porušilo. Ale bylo nutno obávati se, že Jan, který čekal na Michelle a neviděl jejího zasnění, nebude tak obezřelý. Bratr Simeon byl nucen odhodlati se a říci:

„Rád by tě viděl.“

Michelle se usmála a přivřela oči, aby setřásla slzy, jež se jí chvěly na řasách; a neodpovídajíc vlastně, zašeptala:

„Tedy nezapomněl a miluje mne dosud!“

„A volá tě. Co mu říci?“

„To, co víte.“

Zamysliv se chvíli, zvolal bratr Simeon: „Ale ne, Michelle!... Osvobozuji tě z tvého slibu.“

„Nevím, odpověděla, máte-li k tomu takovou moc jakou dobrotu; ale já se ho nechci vzdát.“

„Ale ano! Opravdu, želim nerozumu, který není hoden mého stáří. Jaké šílenství! Neměl jsem tě poslouchat; měl jsem míti více prozíravosti než ty a přiměti tě k rozumu. Eh! dobře, zrušuji tvůj nesmyslný slib!“

„A já, řekla, jej znovu opakuji!“

Michelle viděla bratra Simeona tak zkormouceného, že si honem pospíšila potěšiti ho svou ušlechtilou odvahou. Opakovala:

„Obnovím svůj slib tak neústupně a důrazně, že nenajdete, kam byste mezi mé nezlomné sliby vloudil své dovolení nedostáti jim: nestojím vám o ně!“

Tvářila se při této své kruté oběti jako při zábavné hře: zastírala tím bolest, proti níž se celá její mladá vůle nesnadno bránila. Bratr Simeon to poznal, neboť byl obezřelý a chápavý. Ale nevěděl již, co by řekl, nevěděl, co říci Janovi, ani

co říci Michelle, takže stál pln smutku a neklidu. Zkusil ještě jeden důvod:

„Tvůj slib byl nespravedlivý tím, že zavazoval dvě osoby; nemáš práva zavazovati zároveň se sebou také Jana, s nímž jsme se neporadili.“

„Můj slib, odvětila, byl jistě nedokonalý a nese stopy mé slabosti. Ale to není důvodem k jeho zrušení.“

A hned se zase vrátila k své předstírané veselosti:

„Vy jste prohrál! řekla. Nevěřil jste, že by se Jan mohl vrátit: jen proto jste přijal můj slib... A ani já jsem v to nevěřila; bylo to velice odvážné dávat tak lichý slib a styděla jsem se zaň také. A dávala jsem, co nebylo mé: nyní dávám to, co skutečně mám. Chcete-li, řekněte to Janovi. A mně již o něm nemluvte.“

XVI

Jan se prudce rozlobil. Bratr Simeon viděl, že nezná prostředků, jimiž by ho uklidnil; neboť neměl pro něho jiných důvodů než rozumových, zatím co zlost zoufá, že se jí děje křivda. Marně

by doufal, že mu jeho stáří nebo šat přispějí k vážnosti: zloba odstrkuje úctu jako překážku a jde svou cestou. Jan odmítl důvody, pak odmítl i bratra Simeona a dal se náhle cestou, kterou viděl stáříka přijíti. Vyběhl rychle po schodišti. Jednal jako šílenec. Ale zřejmě nerozvážnost je útočná a má štěstí, jehož nezasluhuje. Jan strkal do lidí, jež potkal; otevřel dveře, vedoucí do příbytku žen.

Zastavil se: stála před ním Michelle. Sotva vteřinu jej zahlédla a bez odkladu si zastřela tvář závojem, který přesunula s ramen přes vlasy až pod ústa. Neřekla slova.

Jan vykřikl:

„Michelle!“

A ona neodpověděla.

Jan, který lehce odbyl všechny rozklady bratra Simeona, byl jat půvabem mlčící Michelle.

Ženy roztroušené po síni se přiblížily, jedny pobouřeny, jiné zřejmě odhodlány bránit Michelle, kdyby se vetřelec měl k něčemu zlému. Ale ne tato rozlobená stráž zkrotila šílence a milence: závojem zastřená Michelle stačila, aby srazila jeho umíněnost, takže Michelle a Jan stáli těsně proti

sobě a přece byli pouhou přítomností Michelle vzdáleni navzájem více než před tím, kdy je dělila dálka dlouhých a nejistých cest.

Bratr Simeon by nebyl mohl závoditi v rychlosti s tak prudkým mladíkem. Spěchal za ním jak nejlépe mohl, a když ho dostihl, měl veliké obavy: obavy, ale také nepřiznanou naději, že Michelle se snad při spatření Jana zřekne své neústupnosti. Pohlížel na Jana i na Michelle s velikým překvapením. Ani on, ani ona se nehnuli. Ale Jan od-
dychoval jako zvíře, zapadnuvší po marném útěku do nezdolatelné pasti. Michelle nejevila pod závojem ani známky života a přece žila tak prudce, že celý okolní život útočil na její vůli tak jako se lámou světelné paprsky na zvlněné hladině vodní.

Jan koktal:

„Michelle!... Michelle!...”

Jeho hlas byl úsečný a jeho zděšený žal zapadal do prostoru mezi ním a Michelle. Bratr Simeon, vida, že Jan změkl bolestí, odvedl ho. Ženy, jež tvořily Michelle zbytečnou stráž, ji upozornily, že odešel. Shrnula závoj zase na ramena; a její tvář se zjevila tak jako před tím, krásně jasná.

Ujala se svého obvyklého díla. Žádný by se jí neodvážil dotazovati; tak potlačila svým klidným a všedním pohledem každou zvědavost.

Jan následoval bratra Simeona tak poslušně, že se tomu stařík až divil. Ale sotvaže byli dole a dobrák mnich by nejraději nechal Jana odejít bez nového pohoršení, ztrácí Jan najednou všechnu svou ochotnost, znovu se začne zlobit a dá se strhnouti až k řeči, nehodné jeho a jeho lásky. Jeho srdce trpí tolik přece jen z lásky k Michelle: a přes to útočí na svou milenkou, vyčítá jí, že je zlá a falešná, že je nevěrná...

„Eh! řekl bratr Simeon; nevěrnost, která opouštějíc nás duši vede k Bohu, by zasloužila jiného jména: nenazveš přece Boha svým sokem, neboť byla by to slova nerozvážná.”

Ale bratr Simeon hned litoval, že řekl tuto spravedlivou poznámku tonem poněkud přísným; Jan se rozkřikl:

„Vy jí to schvalujete? Tušil jsem to! Jen se přiznejte: vy jste to byl, jenž z veselé mladé dívky hanebně učinil...”

„Co?” ptal se bratr Simeon, neboť Jan váhal říci to.

„Co? Jeptišku!... Vy jste ji pobláznil ztřeštěnostmi a uzmul mi ji pro klášter. Mniši, verbující jeptišky! Ah! vidím teď jasně: všecky vaše historie o konci světa jsou jenom komedie a lákadla k ošálení důvěřivých dušiček. Jste potměšílci a obohacujete svým důvtipem kláštery. Boháči vám nosí své poklady, všechno, stejně jako vám Michelle dala svou mladost: udělali jste z ní jeptišku a služku!”

Bratr Simeon se chtěl obhájit. Jan odmítl poslouchati ho; a protože vyléval svou zlost příliš prudce a nenapodobitelně hlučně, stařec by se byl marně pokoušel o totéž: drobnými, opatrnými krůčky se bratr Simeon vzdálil.

XVII

Následující dni zůstal ještě uzavřenější. Říkal si, že jeho jednání nemělo zdárných výsledků a že není patrně určen k ovládnutí davu. Snad by bylo také dobře, aby myslel na sebe a připravil se na svůj život věčný nějakou meditací, když se přece blíží konec světa. Starost o zahradu by teď byla jen bláhovostí, zkreslenou ještě zesměšňujícím

podezřením. Klášter ho nepotřeboval: vše šlo hodinu za hodinou vpřed. Neukládajíc mu žádné práce, nechávajíc ho bez starostí, Prozřetelnost ho vybízela jedině k modlitbě a k přemýšlování duše, která nesmí nalézati zalíbení v rozptýlení. Byl zbožný, a přece jen těžce se oddával meditaci. Hlavní nesnáze rozumnosti jsou tam, kde je nutno, by se vyhnula nebezpečí změkčující nečinnosti nebo dobrodružné dychtivosti.

Bratr Simeon napíнал svou myšlenku k touze po ráji, a potom náhle zpozoroval, že si říká:

„Jan nemá práva tvrditi tak důrazně něco, čeho neví; ale nevěří-li v konec světa, sotva bych ho o něm přesvědčil; a neuvěří-li v konec světa, není jeho zlost nikterak bezdůvodná.”

Opět se zabral do úvah o nadpřirozené pravdě, ale pak, nevěděl ani jak, kterými cestičkami a tajnými stezkami se jeho myšlenka odvrátila k lítosti, že Michellin slib je tak krutý. Litoval také, že přijal bohaté dary kastelánů a obět, kterou Michelle chtěla učiniti Bohu.

„Kdyby náhodou svět neskončil v okamžiku stanoveném převorem, jak bychom, Bože můj, vy padali?” říkal si.

Takovým způsobem dospěl až k tomu, že si přál, aby svět skončil; souhlasil s tím a úsilovně o tom přemýšlel.

V městečku, jež bylo víc než z polovice pusté odchodem velikého počtu obyvatel, život malátněl. Pracovalo se jen stěží a právě jen tolik, aby bylo co jísti. Lidé žili v dvojnásobném žalu neblahé jistoty a otupělosti. Ze záští a vzrušení, jež budí zloba, snažil se Jan rozšířiti proti zprávě o konci světa nedůvěru shodnou s jeho vlastní. Ale jeho nevíra byla dílem několika náhod. Sehnal jenom hrstku stoupenců, a i ta se mu stala záhy nevěrou. Ta trocha žáru, kterou vznítil, byla přinucena ustoupiti mnohem nebezpečnější nákaze zoufalého všeobecného přesvědčení. Někteří obyvatelé městečka, kteří dříve nijak nespíchali ke klášteru, přišli se nyní do něho ukrýti jako ti ostatní, opouštějíce svá pole a své domy. Jan je obviňoval z hlouposti a zbabělosti; stíhal je posměchem. Nakonec naň pohlíželi jako na služebníka zla, před nímž je nutno prchat; a to ho zachránilo: byli by ho zabili, kdyby se ho nebyli tak báli.

Posledního dne zbyl v městečku sám.

Celá obec byla posledního dne v klášteře. Potom, odpoledne, přišli lidé také z jiných obcí, a též lidé z města v zástupech, jež vyplnily pokoje, chodby i dvory. Převor uvítal množství. Neměl již ani zvědavých myšlenek ani prorocké hrdosti, jako v prvních dnech. Bez příhod dospěl až ke konci programu a počítal, že vše půjde dobře až k té minutě, po níž zavládne věčnost.

Měl pocit odlehčení nebo zmenšené starosti při myšlence, že jeho klášter mohl bez výčitek opustiti tento život časný: na těch několik hodin se lidé nasytí nebo se budou postiti; nenají-li se, žádná škoda! Stačí připraviti řádně duchovní průběh posledního dne, mše, zpěvy a meditace. A v tom převorovi nechybělo ani dovednosti, ani znamenité horlivosti.

Kostel nebyl tak veliký, aby pojal celé to množství. Nechali otevřena obě křídla dveří; a desítky mužů a žen klečely venku na kolenou, obráceny k oltáři ozářenému světlem, a všichni se modlili a odpovídali předříkávajícím mnichům. Kdo by spatřil kostel a nádvoří odněkud s výše, myslil

by, že kostel představuje nebe a nádvoří zemi, připravenou k cestě do nebe. V kostele zaznívaly zbožné zpěvy, jež se venku ozývaly v jakési ozvěně, podobné blízkým nebo zase vzdáleným hukotům bouře: skvělý rachot slábně, třístí se a rozplývá v slabé a nejasné zvuky, nehodné prvotního slova, kreré již jen omílají neumělými zvuky. V kostele nebylo jediného zpěváka nebo zpěvačky, která by nechtěla zpívati hlasitěji, jen aby ji Bůh zaslechl.

Bratr Simeon stál z pokory a také z lásky venku. Zpíval slabým hlasem. A modlil se. Ale myslił při tom na Michelle, která se modlila společně s ženami. Myslił na svou klášterní zahradu, jež již nepokvete. Myslił na své dobrodružné mládí, na celý svůj život. A myslił na stvořené dílo, které jistě nemůže v našich lidských očích zahanbovati stvořitele, nýbrž které je krásné, mnohotvárné a mladé každého léta a které brzy zanikne. Litoval ho; a říkal Bohu:

„Pane, miloval jsem vše stvořené jsa tvým stvořením. Miloval-li jsem je příliš, ty jsi je učinil také velmi milým!”

Když se snesl večer, rozloučil se bratr Simeon

s denním světlem a vzpomněl si, že je skutečně miloval jako anděla usměvavého obličeje a bílého roucha. Zdálo se mu, že tento anděl opouštěl zemi, a že za tím nebem, jež uvidíme my, dolétal mocným máváním křídel jiného nebe, na němž zářily Tři Božské Osoby do věčnosti.

Hodina na sklonku dne byla svrchovaně vzrušující. Částičky temna, jež padaly jako drobný, pronikavý déšť, přinášely s sebou a rozšiřovaly smutek a chlad, jímž se zasažené duše chvěly. V zástupech se ozývaly nářky, úzkostná sténání, neurčitá podrážděnost a pak záchvěv strachu, vlnitý příliv ke kostelu.

Když se všude rozprostřela noc a v kostele zářil plamen lamp a svéc, zástup venku, rozptýlenější, jakoby oddělen tím kontrastem světla a tmy, který vznikal mezi nocí a světlem, se uvolnil; a začali spolu rozmlouvati.

Stařec jeden pravil nějakému mladíku:

„Nebyl jsem vůbec připraven na smrt, to se přiznávám. Měl jsem vždy a ještě dnes mám dosti zvědavosti, abych nemusil shledávati život nudným, a dosti lehkovážnosti, jež mne uchránila nudy. Nu, a bez nudy, to vlastně není život; clo-

věk ani nepozoruje, jak léta plynou: člověk nestárne. Jsem příliš mlád, abych byl pohřben.”

„Jak jste stár?” ptal se ho mladík.

„Osmdesát let: ale to nic není.”

Bratr Simeon se na starce usmál a řekl mu:

„Pospěšte znuditi se; hodina se blíží.”

Stranou stály hloučky, kde se také vykládalo, neboť v noci je strach z ticha. Bratr Simeon si říkal:

„Krčmář, který by nyní otevřel svůj výčep, by uzřel, jak se k němu hrne celá tlupa na smrt nemocných.”

Obešel zástup jako dobrý pastýřský pes obchází stádo, jež se rozprchává. Ale bratr Simeon ani neštěkal ani nerozdával hrubostí: šeptal jenom:

„Hodina se blíží!”

A věřící byli chápaví.

Ale po delší době se netrpělivost dala hůře držeti na uzdě; zmocnila se jich jakási zvláštně, úplně nemístná roztržitost a ztřeštěnost.

Kdosi řekl:

„Dva měsíce déle a byl bych paroháčem... zachráněn, zachráněn?”

Šílel směšnou a obludnou radostí; vysmíval se

škodolibě předmětu svých náklonností, nyní ztracených.

Škádli ho; ptali se ho:

„To tedy pro tebe je konec světa?“

Opakoval s vrcholnou zuřivostí jistoty:

„Zachráněn, zachráněn; díky, Bože můj!“

A jeho žena plakala studem, a kdož ví? snad i zlostí.

K půlnoci někdo zvolal:

„Slyším nebeské trouby!“

Zděšený křik, který se rozlehl zástupem znemožnil zjistiti pravdu těch slov. Lidé křičeli:

„Poslouchejte!... Ticho!... Poslouchejte přece!...“

A tak, aby zjednali ticho, zvyšovali jen hluk. Bylo tedy nemožno zvědět, zda trouby skutečně zazněly v nebeských výšinách. Nevědělo se to, ale věřilo se tomu.

A tehdy, zachvácení úzkostlivostí a spěchem, hříšníci, kteří již neměli času vyhledati kněze, je muž by se vyzpovídali ze svých nových hříchů, začali se vyznávati nahlas veřejně. V tomto pomateném davu pokoušel starý obyčej veřejné zpovědi usouzená svědomí. Bylo to nesmírné přiznání. otevřené vyznání všech zločinů, vin a poklesků.

Podvodníci vyprávěli svým obětem kličky svých darebností, zloději se udávali úředníkům. Nevěrné ženy prozrazovaly manželům své slabosti, prosáklé smyslností; ale prosba o potrestání byla odměněna jenom odpuštěním, nevítaným darem lhostejnosti.

„Bůh vám vrací vaše hříchy!“ říkal bratr Simeon mnohým hříšníkům, kteří ho oslovovali, zdrceni, ale přece vzrušeni takovou horlivostí, že jejich lítost se vyjadřovala až tlačenicí.

Jen s námahou se jim vyprostil; protlačil se, vešel do kostela a na jeho naléhání vyšel převor k bráně a udělil všem rozhřešení. Poté se rozhostil opět klid. Ze strachu, aby po obdržení rozhřešení znovu nezhřešil, choval se dav, jakoby zažíval svátek nevinnosti.

„Ubozí maličcí! myslil si bratr Simeon; smrt je zkouškou poněkud tvrdou pro vaši slabost.“

A litoval tohoto davu, nyní tak rozumného a zdrceného hrozbou vysvobození.

Poněkud později, a když se podle různých odhadů přiblížil konečný okamžik, ochabovaly pomalu i hlasy zpívajících. Zástupy proběhl záchvěv paniky. Ale žádný se nehnul s místa, na

němž klečel. Nejodvážnější pokračovali dále ve své dlouhé modlitbě. Konečně převládla, jakoby únava, potřeba rozjímání nebo potřeba mlčení, jež se v nás nejvíce podobá meditaci. A zmlkli všichni. Úzkost sevřela prosté duše; jen málo duší vybraných se vzrušilo v extasi.

Čekalo se výzvy trub.

A čas uletoval s křídly tak těžkými, že ani ptáci, jejichž křídla jsou zmáčena deštěm nebo sněhem, nejsou tak pomalí.

Čekalo se na hromy a neblahá znamení.

A čas byl přece tak nehybný jako pták, který již nemůže a snáší se na hřeben střechy... Nebyl čas mrtev dříve než svět?...

Zazpíval kohout. A bratr Simeon se v sobě usmál tomu hlupáku, naprosto nevědomému, který zvěstoval jitřenku zániku. Ale jiný kohout mu odpověděl; a potom oživil celý okolní kraj takovými jitřními popěvkami; a potom, konečně, v temnu nebes potvrdil bílý a modrý pruh, že se zrodil den.

A se dnem, k počtě dne, kterého nečekali, zrodilo se aleluja pro vzkříšení země.

Když bylo nezvratně zjištěno, že konec světa nastal, jásalí lidé velikou radostí. Zprvu radostí užaslou, a oči jako by se neodvažovaly pohlédnouti na obvyklé světlo; a přece to byla radost, jež brzy vymýtila každé váhání jako slunce, jež rozhání ranní mlhy.

Bratr Simeon pozdravil jasné ráno a řekl stvořiteli:

„Díky!“

Potom obcházel mile zástup a viděl, že lidé byli opět obětí lehkovážnosti; však on sám podléhal radosti, že dosud žije. Pozoroval na nebi půvabnou hru svítání. Obláčky, jež viděl, byly jen proto, aby se zbarvily růžovými odstíny. Bylo to, jakoby v nebeské zahradě kvetly růže. Když opadly, zbyl jen modrý, jemně čistý a chvějivý pruh světla.

Nejzbožnější nevyšli hned z kostela, nýbrž modlili se v něm dále, buď že je tam zdržovala vděčnost, kterou je nutno projevití dobrodinci ještě před užitím jeho dobrodiní, nebo že se jim v nějakém chmurném pocitu zdálo poněkud poko-

řujícími vrátiti se k životu, když již byli svolili k smrti.

Bratr Simeon pozoroval, že mnozí muži a některé ženy se neradovali. Jedna žena, jíž se na to ptal, mu odpověděla: „Všecko to začne znovu.”

Jiní neodpověděli nic, nevědouce patrně, proč je představa nového života nijak nelákala. Bratr Simeon, který je káral, nedoufal ovšem, že je přesvědčí, že život je hoden, aby byl aspoň zatím milován; ale řekl jim, zatajuje svou radost:

„Jděte, vždyť je to jen nová hra; a pakliže vás smrt tak pokouší, slibuji vám, že zemřete: až do té doby buďte trpělivi!”

Těchto smutných bylo ostatně velmi málo a bylo třeba pozorného oka bratra Simeona, aby je vůbec našel. Zůstávali nebo odcházeli, aniž by rozsmutňovali také své okolí; a všeobecná radost kypěla šumivě v klášteře i v okolí kostela. Lidé se smáli, vítali se, blahopřáli si srdečně nebo bláznivě a povídali. Zpívalo se, tančilo se. A bylo zřejmo, že nohy jsou spokojeny, že tančí, hrdla spokojena, že křičí, prsa spokojena, že vdechují hluboce ranní vzduch, čerstvý a lehký, vzduch pozemský, vzduch života.

Ale bratr Simeon, který schvaloval tuto prostoduchou radost, brzy zpozoroval, že místy se v ní prozrazují různé city druhu zcela jiného.

Přes dvůr přešla kradmo nějaká dvojice lidí: manžel, před nedávnem tak radostný, že unikne vesmírnou zkázou nemilému paroháčství a jeho drobná, neposlušná žena. Manžel již nežertoval a nejistě rozvažoval výhody, má-li býti laskavý, půjde-li to, nebo přísný, bude-li to nutno; a jeho drobná žínka se potají usmívala.

Potom hříšníci, kteří té smrtonosné noci se hlasitě zpovídali ze svých přečinů, přešli od jedné lítosti k druhé; a, jako se nedávno obviňovali ze svých hříchů, zdála se jim nyní nejhorším provinením právě tato přiznání. To vzbudilo zřejmé nesnáze. Bylo viděti, jak zloději berou nohy na ramena; bylo viděti jiné, úskočnější, kteří se pokoušeli získati si dobrou svou náladou jakési zapomnění nebo blahovůli; a bylo viděti jiné méně úskočné, kteří opatrně nedůvěřovali přesvědčivé ctnosti mlčení a kteří, podlehnuvše nebezpečné výmluvnosti dřívějších svých slov, popírali svá doznání. Nevěrné ženy popíraly cizoložnou lásku a snažily se uklidniti manžely neprozřetelně

o všem zpravené. Bylo mnoho křiku a hluku; a odplatou hrubosti byla jen netečnost.

Bratr Simeon si řekl:

„Pravda je nebezpečná; protože řekli neopatrně pravdu, mnozí z těchto lidí sotva budou moci zůstat v městečku: opravdu, pravda není z tohoto světa!“

Většina sporů se vyřídila vzájemnou ústupností. Úředník nezakročil proti zloději, který ho slyšel, jak se obviňoval z úplatnosti. Podvedení měli také své podvedené, zkrátka, ten, kdo by rád hodil kamenem po svém bližním, bál se, aby mu kámen nebyl vrácen ještě prudčeji. Došlo k jakési dohodě naivní důmyslnosti, která zjedнала jakž-takž rovnováhu, dostatečnou k zajištění obvyklého klidu. Bratra Simeona, přihlížejícího tomuto úkazu společenského života, to překvapovalo a vesele udivovalo. Říkal si, že příroda projevuje ve všech směrech jednotnou vůli a ucelenost myšlenky: každý z nás zaceluje dovedně své srdce jako strom své rány; a lid zhojí si každé své neštěstí jako les své vichřice.

Ale tento lid nebyl prost trpkosti a měl pod vnější přetvářkou náladu špatnou. Bratr Simeon to po-

střehl, a aby ušetřil klášter urážky nějakého pobouření, snažil se provoditi nespokojence k vratům; uděloval jim radu i povzbuzení; zvláště je bavil, aby je vyvedl ze dvora.

XX

Loučil se s nimi, když odcházeli. Ale v tom spatřil nedaleko spěchající sem zástup zběsilců. Vedl je Jan; Jan, který získal jméno velikého člověka, protože prorokoval, že svět není ještě určen k smrti.

Bratr Simeon bez hnutí, ale přece velice vzrušen, vyčkal těch zuřivců. Když přišli, ptal se jich:

„Co chcete?“

Nejrůznější výkřiky mu odpovídaly:

„Své bohatství!“

„Svou Venuši ze sloně a zlata!“

„Své bedny!“

„Své stříbrné nádoby!“

„Svůj krásný, brokátový a hermelínový plášť!“

Jan křičel přes všechny:

„A hlavu podvodníka, který vyřkl tuto lež o posledním dni, aby nachamtil z okolí poklady bo-

háčů a úspory chudšů. Na špalek, podvodníku, nebo na šibenici!”

Janovi druzi opakovali o závod:

„Na špalek nebo na šibenici!”

Bratru Simeonovi se podařilo vyřknouti mezi tolikerým spíláním jasně tato slova:

„Vaše statky vám budou vráceny.”

Tento slib uspokojil některé zuřivce.

Ale Jan opět začal:

„Nejdříve nám vydejte toho podvodníka!”

Bratr Simeon mu přívětivě řekl:

„Michelle ti bude ihned vrácena.”

Jan učinil velmi hrubě pohrdavé gesto:

Ach! Michelle? Tu si nechte! Nemiluji jeptišky; a děvka se mi líbí víc. Vyskoč děvko, má krásná a sladká!”

Bratr Simeon si dříve ani nevšiml, že tato dívka provázela Jana. Ale Jan ji vzal za ruce, vyzdvihl ji do výše, smál se, jak je lehká, a ona se smála, jak je silný. Objala ho oběma rukama okolo šíje a políbila ho s neslušnou vášnivostí na rty.

Najednou se Jan zachvěl, setřásl ji se sebe, a oči mu ztrnuly. Michelle, vyšedši z kostela, šla přes dvůr a přicházela pomalu, sama, malá a půvabná.

Jan se otočil, a zavěšen do své nevěstky, utekl. Michelle, jež ho viděla odcházeti, kráčela stále blíž. Bratr Simeon nevěděl, neměl-li by jí jíti vstříc; ale spílali mu:

„Mé bedny!”

„Mé stříbro!”

„Tedy honem!”

Zavedl zuřivce do sklepů a na různá místa, kde byla uložena ta šalebná věnování.

Lidé, kteří nic nedali a neodvažovali se proto něčeho žádati, pak lidé, kteří by se mohli dožadovati jen pergamenů pýchy a nenasytnosti – spáleno, všechno spáleno! – zůstali na dvoře. Lítost je učinila zlými. Spílali převorovi, který to byl, jenž vypočítal zkázu, a který podceňuje božskou laskavost, odsoudil svět k zániku.....

„Aby jej okradl!”

A poznámky se stávaly hrozbami. Michelle promluvila:

„Nechte převora! Nelhal.”

Nějaký vtipkař se jí ptal, zhynul-li snad svět aniž to bylo pozorovat.

„Ano!” odvětila směle Michelle.

Taková smělost se jim zdála trochu prudká. Ale

Michelle, jež byla energická i v něze i v zlosti, pokračovala:

„Ano, zajisté, svět právě nyní skončil. A jak by nebyl právě nyní skončil? Neboť končí každým okamžikem každého dne a každé noci.”

Naslouchali jí s úžasem; naslouchali jí, aniž by věřili; ale naslouchali.

„Ano, pokračovala; není na světě okamžiku, v němž by vesmír nezmíral: nikdy jste nespátřili dvakrát téhož vesmíru. Není tu na zemi okamžiku, v němž by nezmíralo, co jste milovali, v němž by nemřela také vaše láska. Ale jste tak chvilkoví, že toho nepozorujete: v tom je shoda mezi světem, který zmírá, a vašimi prchavými myšlenkami. Neměli bychom odkládati smutečného hávu pro nás samy.”

A dodala:

„Neustále zmírající není jenom věčnost.”

Ještě dokud mluvila, ztráceli se pomalu lidé, kteří jí nerozuměli, pokládali ji za šílenou, a přece neměli chuti vysmívati se jí, protože její slova, třebaže zvláštní a těžko pochopitelná, šířila smutek tísnivý a neodbytný zároveň. Nějaké děvče se pozdrželo u Michelle; a Michelle mu řekla:

„Ty jsi nevidělo konec světa; ale vidělo jsi konec dne. A hled, právě skončil jeden okamžik, který byl prchavým obrazem trvání!...”

Děvče se polekalo a uteklo. Michelle řekla se smutným úsměvem jemu a všem těm odcházejícím: „Na shledanou!”

Dvůr byl prázdný. Michelle tiše plakala. Nehnula se s místa. Jakoby na něco nebo na někoho čekala; ale nečekala na nic a na nikoho. Nějaké zasténání ji upozornilo, že není na zdánlivě pustém dvoře sama. Rozhlížeje se spatřila mrzáka bez berly, schouleného stále na témž místě jako včera. Popošla k němu, pomohla mu, postavila ho, zavedla ho do městečka a sama pak odešla do ženského kláštera, kde před smrtí dlouho ještě snila o různotvárné hře našich prchavých dnů a nehybné věčnosti.

DOBŘÉ DÍLO svazek stodvacátýsedmý

Vyšlo v listopadu léta Páně 1937

Z francouzštiny přeložil Jaroslav Zaorálek. Podle osnovy Ant. Lískovce vytiskl Jan Mucha ve Velkém Meziříčí. Na skladě u Marty Florianové ve Staré Říši na Moravě. Bylo tištěno 800 výtisků a to: A 100 na ručním papíře, B 200 na velínu, C 500 na papíře dřevaprostém. – DEO GRATIAS

